

DE OORLOG, 16 september 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27818]

[Woensdag 16 September 1914]

Inhoudsopgave 16 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27818]	1
DE OORLOG	3
Op het Westelijk oorlogstooneel.	3
De Duitse terugtocht.	3
Gelukwensch van admiraal Jellicoe.	3
Verborgten vuurwapens.	3
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	3
In Galicië en Oost-Pruisen.	3
Verschillende Russische berichten.	3
FRANKRIJK.	3
BELGIË.	4
Officieele verbetering.	4
DUITSCHLAND.	4
De economische toestand.	4
De dum-dums.	4
Uitvoer uit Duitschland.	4
De intellectueelen.	4
ENGELAND.	5
De Britsche marine-missie te Konstantinopel.	5
Hulp-aanbieding.	5
De eendracht van het land.	5
SERVIË.	6
De koning.	6
RUSLAND.	6
Betoogingen in Galatz.	6
BALKANSCHIEREILAND.	6
Verwickelingen in Macedonië.	6
ZWEDEN.	6
Aanvaring.	6
Kustverdediging.	6
Vestingstelsel.	6
DE PERS.	7
De Troonrede.	7
Op het Westelijk oorlogstooneel.	11
Duitse berichten.	11
IN CENTRAAL AFRIKA.	11
JAPAN.	11
Home Rule.	11
BEURS EN NIJVERHEID.	12
Fransche Leeningen.	12
Oogstberichten.	12
Innerstädtische Sparkassa.	12
Uit de Duitse Industrie.	12
Uit Engeland.	12
Canada en Duitschland.	12
Tabaksmonopolie in Zweden.	12
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27818]	13
DE OORLOG	13
De algemeene toestand.	13
Op het Westelijk oorlogstooneel.	14
Fransch communiqué.	14
Het ontzet van Troyon.	14
Engelsch communiqué.	14
Het tweede rapport van generaal French.	14
Het mysterie der Russische troepen.	15
Van het Oostelijk oorlogstooneel.	16
De strijd in Galicië.	16
De Duitschers in Rusland.	16
De bezetting van Czernowitz.	16
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	17

De Serviërs teruggeslagen.	17
De Servische actie.	17
Officieele Servische mededeeling.	17
Op Zee.	17
De "Piemonte".	17
In het Verre Oosten.	17
Duitschland en China.	17
De Australische vloot.	17
Rhodesia.	17
DUITSCHLAND.	17
Geen vijanden op school.	17
Een tehuis voor kunstenaars.	17
Officieele berichten.	18
Gevonden brieven.	18
De Franschen en de non-combattanten.	18
BELGIË.	18
Een hulde aan koning Albert.	18
Kleeding voor de soldaten.	18
De Commissie-Cooreman.	19
Belgische dagbladen te Brussel verboden.	19
FRANKRIJK.	19
Gelukwenschen.	19
Voordrachten over den oorlog.	19
Voordrachten over den oorlog.	19
ENGELAND.	19
De Koning en de Duitse gewonden.	19
De Engelsche regeering contra Von Bethmann Hollweg.	19
RUSLAND.	20
Rusland en Italië.	20
SPANJE.	20
VEREENIGDE STATEN.	22
Amerikaansche vredesverdragen.	22
Van Dag tot Dag.	22
De behoefte aan muziek.	22
Het eenige redmiddel.	23
Een Europeesche Statenbond.	23
BINNENLAND.	26
Steenkooluitvoer uit Duitschland.	26
Nederland en de oorlog.	26
De regeering en de suikerprijzen.	26
Tarweprijzen.	26
Niet-kerkelijke veldpredikers.	26
Naar zijn land terug.	26
ZEE- EN LANDMACHT.	26
Monstermortieren.	26
Onderscheidingsteekenen voor den rang van generaal.	27
WETENSCHAP.	28
Het internationale der wetenschap.	28
Op het Westelijk oorlogstooneel.	28
Duitsche oorlogvoering in het vijandelijk land.	28
FRANKRIJK.	28
Een tocht om Parijs.	28
Mexico.	29
BEURS EN NIJVERHEID.	29
Prolongatie aandeelen Ned. Handel Mij.	29
De Engelsche Beurs.	29
De economische toestand in Engeland.	30
De Parijsche Beurs.	30
Fransche oorlogsleeningen.	30
De Duitse oorlogsleening.	30
Rusland en de Oostenrijksch petroleum-Industrie.	30
Uit de Petroleum-industrie.	30
Uit de Ver. Staten.	30

DE OORLOG

10 **De Duitse terugtocht. — Verborgen vuurwapens. — Betoogingen te Galatz. — Dum-dums.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

De Duitse terugtocht.

15 PARIJS, 15 Sept. (Reuter.) Aan den linkervleugel hebben de Duitschers gisteren
weerstand geboden ten noorden van de Aisne op de lijn begrensd door het bosch l'Aigle
en Craonne. In het centrum liep hun weerstandslijn ten noorden van Reims en het kamp
van Châlons tot Vienne-la-Ville, en den westelijken voet van het hoogland van
Argonne. De Duitse troepen die in het zuiden van Argonne stonden, namen een
20 terugtrekkende beweging aan, zich verspreidende tusschen Argonne en de Maas, en
maakten op het eind van den dag front bij Varennes en Consenvoye. Op den
rechtervleugel trekken de Duitschers zich terug op Etain, Mett, Delme, Chateau-
Salins. De toestand in de Vogezen en den Elzas is niet veranderd. Het Belgische leger
gaat voort zich schitterend te gedragen bij Antwerpen, en den vijand ernstige
25 verliezen toe te brengen.

Gelukwensch van admiraal Jellicoe.

30 LONDEN, 15 Sept. (Reuter.) Admiraal Jellicoe zond het volgend telegram aan generaal
Joffre: Officieren en matrozen van de groote Britsche vloot hebben de eer hun
kameraden van het met Engeland verbonden Fransche leger de meest hartelijke
gelukwenschen aan te bieden naar aanleiding van de onlangs behaalde successen.

Verborgens vuurwapens.

35 BERLIJN, 15 Sept. (W. B.) Blijkens een bericht van de hoogere Duitse bevelvoering
zijn bij Belgische franc-tireurs vuurwapens gevonden, die den vorm hadden van
stokken. Aan de bedoelde autoriteiten is een den vijand ontnemen wapen van dezen aard
in handen gesteld. Het is ongeveer tachtig centimeter lang en kan worden afgevuurd
door druk op een knop.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

In Galicië en Oost-Pruisen.

40 PETROGRAD, 15 Sept. (P. T. A.) Een communiqué van den generalen staf bericht, dat de
Russische troepen den benedenloop van de San zijn overgestoken zonder tegenstand te
ontmoeten. De vijand werd verslagen en is in voortdurenden terugtocht. Nadat zij de
stelling Grohek bezet en Mostnisk bereikt hadden, kwamen de Russen op een dagmarsch
45 van Przemysl. In Oost-Pruisen had gisteren (14 Sept.) geen enkel gevecht plaats. De
keizer schonk de orde van St. Joris der vierde klasse aan den luit.-generaal Radko
Dmitrief tot belooning van de uitstekende diensten door hem bewezen in den strijd
tegen den vijand.

50 **Verschillende Russische berichten.**

PETROGRAD, 15 September. (P. T. A.) In een particulieren brief wordt beweerd, dat een
speciale deputatie uit Boekarest naar Rome is gezonden om poolshoogte te nemen van
Italië's politieke plannen, aangezien de positie van Roemenië in het Europeesch
55 conflict van denzelfden aard zou wezen als die van Italië. Voor het koninklijk paleis
te Boekarest had een manifestatie plaats ter eere van Rusland. Alle Tsjechische
pocols, die zich te Bakoe bevonden zijn vandaar vertrokken om zich als vrijwilligers
te doen inlijven bij het Russische leger. Te Lodz koopt men geen Duitse waren meer,
noch Oostenrijksche.

60 De Fransche legatie te 's-Gravenhage meldt het volgende: In Galicië is de groote
veldslag, die reeds 10 dagen aan den gang is, besloten door een beslissende
overwinning der Russen, die in de gevechten van den achtsten en den tienden 100
kanonnen vermeersterden en 30,000 gevangenen maakte, waaronder 200 officieren. De
algemeene terugtocht der Oostenrijksche troepen is over de geheele linie volkomen.

65 **FRANKRIJK.**

De Fransche legatie te 's-Gravenhage verstrekt 15 September de volgende
mededeelingen: De verbonden legers hebben gisteren hun vooruitrukkende beweging over
het geheele front hervat. 1o. Op onzen linkervleugel trekken de Duitse
strijdmachten terug van Amiens op Peronne en St. Quentin. De Fransche cavalerie heeft
70 Mont-Didier en Raye bezet. 2o. Ten oosten van Reims hadden de vijandelijke troepen
gisteren een verdedigende stelling ingenomen op de linie der oude forten van Bremont,
Witry, Nogent-l'Abbesse. Maar van heden af is het hoofdkwartier van een der Fransche
legers gevestigd in de stad Reims zelf. 3o. In de Argonne hebben de Duitschers den

aanval op het fort Troyon op de Maas opgegeven; zij waren gisteren teruggetrokken ten
75 Noorden van de linie Triancourt-Issoncours. 4o. Lotharingen was gisterenavond
volkomen ontruimd. De vijand trok terug naar Château-Salin, Dieuze en Saarburg.

BELGIË.

Officieele verbetering.

80 Uit Den Haag wordt ons gemeld: Tengevolgen van een vergissing bij de overbrenging
begaan te Antwerpen, heeft het Belgisch gezantschap gisteren, aan een correspondent
van het "Algemeen Handelsblad" te Amsterdam toegeschreven een verzonnen bericht van
het "Berliner Tageblatt" en verschenen in genoemd Amsterdamsch blad onder
dagteekening van 7 September. De Legatie verklaart met genoegen te constateeren, dat
85 tot dusver de Nederlandsche dagbladpers blijk heeft gegeven van onpartijdigheid ten
aanzien der oorlogvoerenden, en hoopt dat deze gedragslijn zal worden gehandhaafd.
Met genoegen wordt van deze verbetering der Belgische Legatie door ons acte genomen.
(Red. Hbld.)

DUITSCHLAND.

90 BERLIJN, 15 Sept. (W. B.) Aan het *Berliner Tageblatt* is 25 Augustus uit Straatsburg
(Elzas) gemeld: In het ziekenhuis te Metz hebben de landweermannen Christofel, Hain,
Bruno Lehmann bij protocol doen vaststellen, dat in den avond van den genoemden dag
Fransche soldaten het veld-hospitaal der Duitschers zijn binnengedrongen en den
95 officier van gezondheid eerste klasse neergesabeld hebben. Vele gewonden poogden met
hulp van het verplegend personeel te vluchten, worden echter door de Franschen
vervolgd en met de verplegers afgemaakt. In het hospitaal werd de brand gestoken, het
ging in vlammen op.

De economische toestand.

100 De Engelsche legatie deelt het volgende telegram mede van het Engelsche ministerie
van buitenlandsche zaken: In de Weensche pers zijn berichten verschenen blijkens
welke de prijzen der levensmiddelen 15 procent in Duitschland, gerezen zijn. De
Duitsche pers begint in te zien, dat de Duitsche industrieën tot stopzetten zullen
105 genoodzaakt worden door het ophouden van den invoer van grondstoffen. Zij bemerken
dat de Britsche vloot oppermachtig is en de invoeren kan afsnijden, terwijl de
invoeren naar Engeland ongestoord voortgaan. Werkloosheid neemt in Duitschland snel
toe. De oogst in Engeland is ver boven het gemiddelde, in het bijzonder ten aanzien
van koren, aardappelen en boonen.

De dum-dums.

110 BERLIJN, 15 Sept. (W. B.) De *Norddeutsche Allgemeine Zeitung* zegt: President Poincaré
moet in een telegram aan President Wilson gewaagd hebben te beweren, dat het
Duitschland was dat van 't begin van den oorlog af dum-dum-kogels heeft gebruikt.
115 Zulke lastertaal zou hetgeen de Keizer in zijn telegram aan Wilson vaststelde, niet
krachteloos kunnen maken. Poincaré zou het bewijs voor zijn beschuldiging niet kunnen
leveren. Duitschland stelt zijn bewijsmateriaal, in den vorm van bij Fransche
soldaten gevonden en in de Fransche vestingen in beslag genomen verboden kogels ter
beschikking van de pers en van de regeeringen der onzijdige staten. Daartegen kan
120 geen loochenen helpen.

Uitvoer uit Duitschland.

125 BERLIJN, 15 Sept. (W. B.) (Niet officieel.) De *Reichsanzeiger* bevat een bekendmaking
van den plaatsvervanger van den Rijkskanselier gedateerd op 15 September, blijkens
welke het verbod van uitvoer en doorvoer van mechanisch en chemisch bewerkte houtstof
(houtmassa en cellulose) wordt opgeheven. Daarentegen is de uitvoer van zoutzuur,
verven en verfstoffen en van alles wat tot de fabricage van ontplofbare stoffen en
aniline kleurstoffen kan dienen, en voorts van afzonderlijk genoemde organische
stoffen, met uitzondering van benzoë-zuur en zijn zouten, verboden.

De intellectueelen.

130 Van den brief van Romain Rolland, naar aanleiding van het bekend openlijk schrijven
van Gerhart Hauptmann, in een blad van Genève gepubliceerd, maakte onze Parijsche
correspondent (laatste Avondblad) melding. Het slot van Rolland's protest, zijn eisch
135 aan Hauptmann om "met de meeste energie te protesteeren tegen het misdrijf van de
vernietiging van Leuven," en te antwoorden op de vraag "welk recht hebt gij te beweren
dat ge strijdt voor de vrijheid en den vooruitgang van het menschedom", heeft onze
Parijsche correspondent vertaald. En hij vroeg: zal Hauptmann antwoorden, zal hij
kunnen antwoorden!... De Duitsche dichter heeft inderdaad geantwoord, in de

140 *Vossische Zeitung*. Hij verwijt Rolland dat deze met "Fransche oogen" Duitschland en
het Duitsche volk aanziet en meent dat het vergeefsche moeite zal zijn hem "deutsch-
und klarblickend" te maken. Wij vertalen:
Natuurlijk is alles scheef, door-en-door onjuist, wat zij zegt over onze regeering,
145 ons leger, ons volk; het is zóó dwaas, dat in dit opzicht uw brief mij aandoet als
een leege, donkere vlakke. Oorlog is oorlog; beklaag u over den oorlog, zoo ge wilt,
maar wees niet verbaasd over dingen die van deze elementaire gebeurtenis
onafscheidelijk zijn. Zeker is het erg, wanneer in de verwarring van den strijd een
unieke Rubens vernield wordt, maar – alle eer aan Rubens! – ik behoor tot diegenen,
150 die veel dieper smart gevoelen bij het zien van het doorschoten hart van een
menschbroeder. En, meneer Rolland, het past niet een toon aan te nemen, alsof uw
landgenooten, de Fransche, met palmwaaiers tegen ons optrokken, terwijl ze toch in
waarheid rijkelijk van kanonnen, kartetsen, ja zelfs van dum-dum-kogels zijn
voorzien. Ongetwijfeld zijn onze heldenmoedige legers ulieden een nachtmerrie
155 geworden. Dat is de roem eener kracht, die door de rechtvaardigheid harer zaak
onoverwinnelijk is. Maar de Duitsche soldaat heeft niets hoegenaamd te maken met de
misselijke en voddige weerwolf-verhalen, die uw Fransche leugenpers zoo ijverig
verbreidt, waaraan het Fransche en het Belgische volk zijn ongeluk te danken heeft...
Ik zeg niets tegen het Belgische volk. De vreedzame doortocht der Duitsche troepen,
een levensvraag voor Duitschland, werd door België niet toegestaan, omdat zijn
160 regeering zich tot werktuig van Engeland en Frankrijk gemaakt had. Dezelfde regeering
heeft vervolgens, om haar verloren positie nog te stutten; een ongehoorden guerilla-
strijd georganiseerd, en hierdoor – meneer Rolland, gij zijt, musicus! – den diapason
voor den krijg vastgesteld. Als gij een kans wilt hebben u door den reusachtigen muur
van aan Duitschland vijandige leugens te werken, lees dan het stuk van onzen
165 Rijkskanselier van 7 September, aan Amerika gericht; lees verder het telegram, dat de
Keizer zelf 8 September aan president Wilson heeft gericht. Gij zult dan iets te
weten komen, dat men noodzakelijk weten moet om het ongeluk van Leuven te begrijpen!
Romain Rolland heeft nog meer antwoorden te lezen gekregen. De *Frankfurter Ztg.*
bracht een brief van den schrijver Karl Wolfskehl, uit den kring van Stephan George;
170 hij betoogt voornamelijk dat 't nu gaat om "het zijn of niet zijn der Europeesche
ziel", die veel meer gevaar loopt van de zijde der Slaven dan van hen die "Hunnen"
genoemd werden, en die uit noodweer alleen handelen, gelijk zij doen. Ook heeft de
dichter Norbert Jacques een brief openbaar gemaakt. Daarin wordt herinnerd aan wat
de Franschen met het oude Parijs hebben gedaan, en de draai gestoken met Rolland's
175 gewagen van België als van een edel volk, een hooghartige natie.

ENGELAND.

De Britsche marine-missie te Konstantinopel.

180 FRANKFORT a/M., 15 Sept. (W. B.) De "Frankf. Ztg." verneemt uit Konstantinopel, dat
de Engelsche marine-missie aan het hoofd waarvan admiraal Limpus staat – die al
sedert ettelijke weken geen dienst meer heeft gedaan op de Turksche vloot en nog
slechts werkzaam was op de bureaux van het ministerie van marine heden ontslag heeft
gevraagd uit den Turkschen dienst.

Hulp-aanbieding.

185 LONDEN, 15 Sept. (Reuter.) Heden gepubliceerde officieele stukken bevatten lange
lijsten die in bijzonderheden de aanbiedingen van hulp betreffen, ontvangen uit de
geheele wereld, uit de Britsche staten en Engelsche koloniën. Die lijsten vormen
190 bijeen een merkwaardig beeld van de rijkseenheid in het tegenwoordig conflict. De
aanbiedingen bestaan niet slechts uit troepen in verschillende hoeveelheid, van af de
enkele honderden soldaten die het Australisch contingent vormen, maar ook uit
aanmerkelijke hoeveelheden levensmiddelen. De regeering heeft juist besloten de
dienstaanbieding van tweehonderd Maories van Nieuw Zeeland aan te nemen, en ook
195 provisies van allerlei aard te aanvaarden. Tal van kolonies hebben eveneens giften in
geld toegestaan en alle hebben gelijkelijk een vaderlandsch fonds van inschrijving
geopend. Vele kolonies zullen ook belangrijke sommen voor het Belgische hulpfonds
afstaan.

De eendracht van het land.

200 LONDEN, 15 Sept. (Reuter.) In het Hoogerhuis heeft lord Lansdowne, hoewel hij critiek
oefende op het besluit der regeering in zake de home rulewet en de kerkwet van Wales
verklaard, dat de regeering thans het land vertegenwoordigde en dat de oppositie haar
dus loyaal zou ondersteunen.

205 **SERVIË.**

WEENEN, 15 Sept. (W. B.) Volgens berichten aan de *Reichspost* uit Nisch, staat het met den innerlijken toestand van Servië wanhopig. De Serviërs geven als cijfer hunner verliezen tot heden op 25,000. Verschrikkelijk is de hongersnood die in het land heerscht. De regeering heeft zich in verbinding gesteld met in Bulgarije wonende Grieken die levensmiddelen kunnen leveren. In weerwil van het ingrijpen van de Russische regeering liet Bulgarije den uitvoer der ladingen niet toe, daar zij vielen onder het door neutralen in acht te nemen verbod van uitvoer. Alle gemeenten zijn overvol met gewonden. Ziekten teisteren leger en bevolking.

215 **De koning.**

WEENEN, 15 Sept. (W. B.) Aan de *Südslavische Correspondenz* wordt uit Nisch bericht, dat de koning ziek is geworden en bedlegerig is. Hij lijdt aan pijnlijke jichtaanvallen en aan zwelling der beenen.

220 **RUSLAND.**

Betoogingen in Galatz.

PETROGRAD, 15 Sept. (P. T. A.) Te Galatz hebben gisteren groote manifestaties ten gunste van de Triple Entente plaats gehad. Een talrijke menigte, uit alle klassen der bevolking samengesteld, en de schooljeugd daarbij, bewoog zich door de stad, juichende voor Rusland, Frankrijk, Engeland. De consulaat-gebouwen van Duitschland en Oostenrijk worden door politiemacht bewaakt.

BALKANSCHIEREILAND.

Verwikkelingen in Macedonië.

230 SOFIA, 15 Sept. (Eigen bericht.) Het regeeringsblad "Narodni Prade" bespreekt in een opzienbarend artikel de jongste gebeurtenissen in Macedonië. Het blad waarschuwt Servië en Griekenland voor terrorisme en onmenselijkheid, daar anders de feiten wel eens sterker konden zijn dan de wensch der Bulgaarsche regeering om de neutraliteit te handhaven. De toestand in Macedonië is onhoudbaar geworden, vandaar dat deze
235 ernstige waarschuwing aan Griekenland en Servië noodzakelijk geworden is.

ZWEDEN.

Aanvaring.

240 GOTHENBURG, 15 Sept. (W. B.) Van de te Gothenburg thuis hoorende stoomboot "Tua", die verleden week Woensdag door een Engelschen kruiser aangevaren werd en na de botsing zonk, kon een deel van de bemanning zich redden door op den kruiser over te springen. Vijf man kwamen in het water terecht, van welke er drie – onder wie de kapitein – gered werden, terwijl de machinist en een passagier verdronken.

245 **Kustverdediging.**

Als derde termijn voor de onderscheiden werken, genoemd in de wet, houdende instelling van een "fonds ter verbetering van de kustverdediging" wordt op de onderwerpelijke begrooting een bedrag van f3.080.000 aangevraagd.

250 **Vestingstelsel.**

Het ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel dienst 1915 aangevraagde gedrag is, evenals het op de vestingbegrooting voor 1914 beschikbaar gestelde bedrag nagenoeg geheel bestemd voor het voltooiën van de stelling van Amsterdam; de voor de overige liniën en stellingen uitgetrokken bedragen zijn slechts van ondergeschikte beteekenis. Voor het maken van werken in de stelling van Amsterdam is uitgetrokken
255 een bedrag van f655.000. Hiervan is bestemd f70.000 als laatsten termijn voor het afwerken van het fort Kwadijk, f200.000 als vierde termijn voor het maken van het fort Coehoorn (bij Muiderberg), f285.000 als tweede termijn voor de verbetering van het fort Uitermeer, f100.000 als tweede termyn voor het maken van de
260 gemeenschapslinie Uitermeer Hakkelaarsbrug. Weliswaar is op de vestingbegrooting voor 1914 reeds een laatste termijn aangevraagd en beschikbaar gesteld voor het voltooiën van het fort bij Kwadijk, doch in verband met de omstandigheid, dat een belangrijke daling der cementprijzen werd verwacht, werd het tijdstip der aanbesteding van het betonwerk vertraagd, zoodat het fort niet geheel ten laste van evengenoemde
265 vestingbegrooting kan worden voltooid. Echter wordt bij beschikbaarstelling van het thans gevraagde bedrag de raming voor het afwerken van bedoeld fort, vermeld in de memorie van toelichting der vestingbegrooting voor 1913, niet overschreden, doordat dat bedrag op vorige begrootingen onverwerkt is gebleven. Het ligt in de bedoeling het voor de levering van geniemateriaal uitgetrokken bedrag van f65000 te besteden
270 voor het aanschaffen van meubilair voor het fort bij Kwadijk, van verplaatsbare

electrische verlichtingstoestellen voor de stelling van Amsterdam en van materieel voor het aanleggen voor versperringen in genoemde stelling.

DE PERS.

275 **De Troonrede.**

Met de opmerking: Wanneer de wapenen spreken, zwijgt de politiek, vangt de N.R.C. haar beschouwingen over de door de Koningin uitgesproken rede aan. Het blad wijst er op, dat de rede vooral den nadruk legt op "De volstrekte neutraliteit die Nederland in acht neemt en met al zijne krachten zal handhaven." Sprekende over den weder
280 geopenden afzet voor onze producten, merkt de "N. R. C." op. "Men mag hopen, dat de oorlogvoerende mogendheden, aan wie de tractaten tegenover de neutrale landen evenzeer verplichtingen opleggen, ook hunnerzijds de kracht van het gegeven woord zullen willen in de gedachte houden." "Met vertrouwen doe Ik een beroep op allen om
285 ook in handel en verkeer met zorgvuldigheid alles te vermijden, wat onze neutraliteit in gevaar zou kunnen brengen." Dit is de vaderlandslievende daad, die van allen, welke in handel en verkeer zijn betrokken, kan worden geeischt: het eigen belang achter te stellen bij dat van het land, dat tot dusver, dankzij de samenwerking van regeering en particulieren, voor de ontzettende rampen van een oorlog kon worden gespaard. Moge het zoo blijven, en "ieder handelaar zich bewust zijn, dat zelfs de
290 schijn behoort vermeden te worden als zou in en door den Nederlandschen handel partij worden getrokken voor één der oorlogvoerende Mogendheden boven andere." Dank zij de krachtige wijze waarop, niet alleen aan onze landgrenzen, maar ook daarbinnen, de regeering – met medewerking van allen, daarvan zijn wij overtuigd – tegen elke overtreding van de neutraliteitsverplichtingen heeft weten te waken, kan worden
295 vastgesteld "dat Onze vriendschappelijke betrekkingen met alle mogendheden ongestoord zijn gebleven". Zoo moet het blijven. En zoo kan het blijven, indien de oorlogvoerende mogendheden uit de handel in ogen der Regeering en uit die van particulieren, en ook uit de houding der pers – wij zijn ons van den hoogen plicht, die óók op de pers rust, wel bewust – de overtuiging kunnen blijven putten, dat geen
300 gedachte aan Nederland verderaf ligt, dan een om op slinksche wijze jegens eene der oorlogvoerende partijen in het Westen of Oosten meer dan tegenover andere welwillend te zijn.

Uitdrukkelijk wil de "N.R.C." hierbij doen uitkomen, dat menschlievend hulpbetoon
305 geenszins behoeft uitgesloten jegens niet-strijdende deelen der door den oorlog geteisterde bevolking, gelijk in den aanvang van den oorlog de uit België uitgeweken Duitschers hebben ondervonden en thans de duizenden ongelukkige Belgen, die have en goed in den steek hebben moeten laten, ondervinden. Integendeel, al wat Nederland kan doen, om voor de noncombattanten den rampspoed van den oorlog te verzachten, kan slechts hare belangelooze neutraliteit in den oorlog doen uitkomen en versterken. Een
310 mooi stuk, een sober stuk, waarvan de aanhef het ongewone verklaart, noemt *Het Vaderland* de Troonrede. Wie zich herinnert in wat sombere stemming de beide Kanjers der Staten-Generaal op 3 Aug. hare vergadering hielden, zal, zegt het blad, moeten toegeven dat de loop der zaken tot nog toe voor Nederland zeer bevredigend was. Het woord van lof voor de mobilisatie van zee- en landmacht mocht zeker niet ontbreken; wie zich voor oogen haalt hoe wij in 1870 in dit opzicht ten eenenmale te kort
315 schoten, kan niet anders dan buitengewoon voldaan zijn over wat thans in dezen is verricht. Daarnaast blijve echter de wensch niet onuitgesproken, dat de zware taak, die onze weermacht heeft te vervullen, weldra beëindigd kan worden. Van groot gewicht acht *Het Vad.* het, dat nu eens van de allerhoogste plaats een oproep is gedaan aan
320 onzen handel om zelfs den schijn van neutraliteitsschending te vermijden; het behoeft niet altijd winstbejag te zijn dat daarvan de schuld draagt, ook onvoorzichtigheid kan hier veel kwaad brouwen. "Met recht mocht eindelijk gewaagd worden van de trouwe plichtsbetrachting en eendracht onder het Nederlandsche volk; ook thans is weer, zoals steeds in de ure des gevaars, gezien hoe hecht de band is tusschen Oranje en
325 Nederland." En toch – er ontbreekt iets in deze Troonrede, maar dat kan nu eenmaal niet staan in een stuk waarvoor H. M. Ministers verantwoordelijk zijn.

En dat ontbrekende is een woord van diepgevoelden dank aan ons Ministerie, dat met onverdroten ijver en met buitengewoon helder inzicht in hetgeen de toestand eischte, al deze bange weken op post was. Eerst later zal men geheel kunnen overzien wat
330 reuzentaak in de historische dagen van 1914 op het toen zitting hebbend Kabinet heeft gerust, en hoe het deze heeft vervuld. Maar als de stemming in weinige weken ten onzent oversloeg van dolle paniek tot bezadigd afwachten, dan ligt dat zeker ook voor een groot deel daaraan, dat het Nederlandsche volk gevoelt, vertrouwt en waardeert, dat de hoogste dienaren der Kroon zoo in alle opzichten voor hunne taak berekend
335 zijn. Dat feit kon natuurlijk in de Troonredeniet gememoreerd worden; het is het ongeschreven gedeelte er van, maar het kan gerust ongeschreven blijven, want het is

gegrift in het hart van elk Nederlandsch burger. Een eere-saluut aan het Ministerie der nationale verdediging.

Het *N. v. d. D.* zegt dat niet sterker het buitengewone der tijdsomstandigheden, 340 waarin wij thans leven, kon worden uitgedrukt, dan door den toon en den inhoud dezer Troonrede. Want nog nimmer is het voorgekomen, dat dit gewichtige staatsstuk zweeg van wetsontwerpen en van parlementairen arbeid ja. van de geheele "politiek". Slechts wat het land vereenigt, en het allergrootste vraagstuk, dat allen mee op te lossen hebben, mocht thans worden besproken. Zóó heeft de Koningin hare taak, op dit 345 historische moment, opgevat, en men kan slechts dankbaar zijn voor de treffende woorden, waarin dit is geschied. Deernis met het lot der volkeren, die in dezen schrikkelijken krijg werden meegesleept, doet de Nederlandsche natie de buitengewone losten, haar opgelegd, gewillig dragen, en zij opent de armen voor alle ongelukkigen, die hun toevlucht tot haar nemen... Dat is van een verheven gedachte, en het kon niet 350 beter gezegd worden; men zou dit gevoelige woord, dat ook over onze grenzen een diepen indruk maken moet, niet gaarne missen. Daarnaast de fiere verklaring, dat onze mobilisatie volbracht is zonder de geringste stoornis en sneller nog dan was voorgeschreven, en dat Nederland zijn volstrekke neutraliteit met al zijn krachten zal handhaven.

De waarschuwing aan het slot, in verband met de handhaving onzer neutraliteit, acht 355 het blad een zeer ernstige overweging ten volle waard. Reeds verluide, dat de Britsche regeering vertoogen tot de onze had gericht. Deze geruchten blijken onwaar te zijn geweest, doch wij moeten 't ons voor gezegd houden, dat allerwegen, over onze grenzen, met zeer kritische hукken op onze daden acht wordt gegeven. En in 't 360 bijzonder wat een deel van onzen handel betreft, meenen wij, dat de regeering zich niet met een waarschuwing kan vergenoegen, maar zeer scherp zou mogen optreden tegen al wie, door eigen belangen boven het gemeen te stellen, die uiterst teere Nederlandsche onzijdigheid zelfs maar eenigermate ingevaar zouden brengen. In een onlangs verschenen proefschrift werd betoogd dat het beschrijvende gedeelte van de 365 jaarlijksche Troonrede als waardeloos moet worden beschouwd. In het aankondigende gedeelte, het regeeringsprogram voor de komende wetgevende periode of voor het aangebroken parlementaire jaar bevattend, acht de *Nieuwe Courant* het essentieele en daarmede het nut van de Troonrede gelegen. De rede die de Staten-Generaal met gespannen aandacht H. M. de Koningin in de Ridderzaal hebben hooren uitspreken, 370 logenstraft die stelling. Voor het eerst sedert de opening der buitengewone zitting van 16 October 1848 ontbreekt een overzicht van de aan te bieden wetsontwerpen of van den te verrichten wetgevenden arbeid in de Troonrede geheel. En toch – wie had onder de tegenwoordige, "zeer buitengewone omstandigheden" de plechtige toespraak van de Koningin tot de Volksvertegenwoordiging willen missen? Was niet juist thans, ondanks 375 de volkomen ontstentenis van het aankondigende gedeelte, de Troonrede van bijzondere staatkundige beteekenis? Van den troon af is bevestigd, en het woord zal door heel Europa gehoord worden, dat de volstrekke neutraliteit, die Nederland in acht neemt en met al zijn krachten zal handhaven, tot dusver op geen enkele wijze geschonden is. Wie de onrechtvaardige, èn uit onwetendheid èn uit arglistigheid voortspruitende 380 verdenkingen vernam, waaraan ons land in deze rampspoedige dagen bij voortduring blootstaat, zal, zegt het blad, beseffen dat deze fiere verzekering te rechter tijd komt en dat alléén onze Koningin haar allerzijds over onze grenzen kan doen weerklinken. Het blad trof vooral hetgeen gezegd wordt over den voorhands niet onbevredigenden toestand der inlandsche bevolking, wier houding niets te wenschen 385 laat. Nog gisteren bracht ons de Oost-Indische mail een brief, welke die goede tijding ten volle bevestigt. Begrijpelijkerwijze wekt de plotselinge toevloed naar de steden van duizenden koelies, wegens gebrek aan werk op de vele ondernemingen die stilstaan, onder de Europeesche bevolking eenige ongerustheid – welke, men weet het, daarginds niet altijd op volkomen waardige wijze geuit... of verborgen wordt. Maar, 390 zoo werd ons geschreven van een plaats waar men het weten kan, voor dien angst bestaat geen reden; talrijke blijken van sympathie en medewerking van de inlandsche bevolking stroomden den Gouverneur-Generaal toe; er vormen zich onder haar verscheidene vrijwilligerskorpsen, die hun diensten komen aanbieden voor geval van 395 nood. Dat is een moedgevend verschijnsel. Had de Koningin woorden van lof willen spreken, zij had, zegt het blad, zeker in de eerste plaats meer dan één der mannen genoemd die in deze moeilijke dagen het naast bij haar staan. Een regeeringsstuk als de Troonrede biedt daartoe de gelegenheid niet, maar men begrijpt ook zonder dat, hoezeer de aanwezigheid en het beleid van sommige ministers en den opperbevelhebber (om slechts deze aan te duiden) aan de Koningin een gevoel van gerustheid en 400 veiligheid moet geven. Nog meer wordt dat gevoel versterkt door de aaneensluiting die, zooals elders door den oorlog, bij ons door het dreigende gevaar werd teweeg gebracht. Ik gevoel mij gelukkig door die eendracht – zegt de Koningin – en verwacht

dat zij tot het einde toe zal worden volgehouden. Waarlijk, in lange tijden zag onze
regering, met een wilskrachtige, bezonnen en scherpziende Oranje aan het hoofd, het
405 Nederlandsche volk niet in zulk een eenheidsstemming van bereidwilligheid en
vertrouwen om zich heen als op dit oogenblik.
Het Volk bestempelt de rede der Koningin met den naam "Oorlogs-Troonsrede". Het blad
zegt in verband met de woorden dat de toestand onafgebroken waakzaamheid eischt, dat
daarmede niet zonder beteekenis is het beroep op de kringen van handel en verkeer om
410 met zorgvuldigheid alles te vermijden wat onze neutraliteit in gevaar zou kunnen
brengen. Wat de regering hiermee bedoelt, is niet nader aangeduid, maar een goed
verstaander heeft maar een half woord nodig. Wij hebben hooren fluisteren van
verschijnselen in de handelswereld, gevolgen van de stemming door den inval in België
en de verwoesting van dorpen en steden veroorzaakt, die, hoe begrijpelijk ook, niet
415 zonder bedenking zijn. Een verkeerde gevoelspolitiek zou er wellicht in slagen, in
Nederland een beweging te wekken, die uitliep op boycot van sommige Duitsche waren.
Het zou bekrompen en gevaarlijk zijn, op deze wijze uiting te geven aan onze
sympathie voor het geteisterde België. Wij kunnen in positieven zin onzen Zuiderburen
onze sympathie bewijzen; wij kunnen de uitgewekenen, de vluchtelingen, steunen elk
420 naar zijn kracht, en als de vurig verbeide vrede nadert, kan heel het volk zich
uitspreken om de Duitsche regering te herinneren aan de plechtige belofte, door den
rijkskanselier Von Bethmann Hollweg afgelegd, dat België's grondgebied niet zal
worden geschonden, en dat het leed, aan België aangedaan, zoo veel mogelijk zal
worden goedge maakt.
425 Eerst veel later zal, merkt *Het Volk* verder op, blijken, welk een ontzettend moeilijk
tijdperk onze regering achter den rug heeft, met welk een wijs beleid en met welk
een ferme kracht zij heeft weten te handelen, onze zelfstandigheid heeft weten te
bewaren, tusschen de machtige tegen elkander verbolgen mogendheden in. "Wij zien nu
nog slechts het voorloopig resultaat van haar werk; maar dit is genoeg, om het heele
430 volk te doen vertrouwen op haar waakzaamheid." In de troonrede wordt absoluut
gezwegen van het regeeringsprogram, opgemaakt in vredestijd en voor vredestijd. Het
zwijgen leggen wij zoo uit, dat er wordt gezegd: het normale werk van de regering is
zoozeer verstoord, dat aan de verdere uitvoering van het vredesprogram vooralsnog
435 niet valt te denken. Daarbij moeten wij ons neerleggen. Toch willen wij het niet
doen, zonder den wens te uiten, dat zoo spoedig mogelijk ook het normale
regeeringswerk zal worden hervat. Wij hopen in de eerste plaats, dat alle krachten
zullen worden ingespannen, om den beschavingsarbeid, door verschillende
maatschappelijke krachten met regeeringshulp ondernomen, voort te zetten met volle
energie. Dit is het beste middel om blijvende nadeelen van den oorlog te voorkomen.
440 En wij hopen, dat niet alleen het beschavings-, maar ook het hervormingswerk des
vredes, trots allen tegenspoed, zal worden bevorderd met dien ijver, dien de
tijdsomstandigheden mogelijk maken. Een enkel woord van de regering, waarbij zij
getuigenis aflegde van het besef, dat ook in oorlogstijd het werk van den vrede niet
wordt vergeten, was ons welkom geweest.
445 *De Standaard* wenscht ons volk geluk, dat het Kabinet weerstand bood aan den raad der
schuchteren, om ditmaal van een Troonrede af te zien. Juist de volstrekke afwezigheid
van alle politiek geding geeft, meent het blad, aan deze Troonrede een beteekenis,
ja, zelfs een aantrekkelijkheid, als dusver nimmer van eenige Troonrede uitging. "Er
is in deze Troonrede geen zinsnee en geen regel, die, Links toegejuicht, aan de
450 Rechterzijde teleurstelling of ergernis kon wekken." Het is een Troonrede, die op
niets anders doelt, dan op het krachtig handhaven van het nationaal belang, en allen
partijen zonder onderscheid is dit Koninklijk woord dan ook uit het hart gesproken.
Later, als vrede ons werelddeel weer zegenen mag, komt vanzelf ook in ons land de
politieke worsteling weer aan de orde, maar in dit hachelijk oogenblik wil ons volk
455 van niets anders hooren dan van "het gemeene vaderland", en van wat strekken kan om
onze neutraliteit, hier en in de Koloniën, te verzekeren. Dit nu heeft het Kabinet
gevoeld. Aan dit heimwee van ons volk heeft het in deze Troonrede voldoening
geschonken. En de Regeering deed dit in rustige en toch bezielde taal, en in een toon
die ook in het Buitenland waardeering zal vinden. Er spreekt uit dit Koninklijk woord
460 geen vreeze, maar vastberadenheid. Helder wordt het gevaar, waarvoor we staan, onder
de oogen gezien, zonder dat kleingeestige beduchtheid ook maar van verre
doorschemert.
De Regeering geeft, zegt *De Standaard*, in dit korte stuk al wat op dit oogenblik ter
bemoediging aan ons volk kon worden voorgehouden, en, zonder iets te verbloemen of te
465 bemantelen, worden de ernstige plichten, die thans op ons volk rusten, een ieder op
't hart gebonden. De rede, gelijk ze nu gehouden is, kon niet beter zijn. Ze gaf wat
ze moest geven. En meed wat thans vermeden moest worden. En ze deed weldadig aan door
de rijpheid van beleid, die er zich in uit. En wat ook niet verzwegen mag worden, al

470 komt deze rede van een liberaal Kabinet, ze eindigt toch met ten slotte heel ons volk
op den Beschikker van ons lot te wijzen. Ze verliep niet in grootspraak, maar loopt
uit op een bede. Ze eindigt niet met een roemen in eigen kracht, maar met de hope van
ons volk op God te stellen, of Hij ons de kracht, die we behoeven, moge verleenen.
Er is dan ook geen twijfel, of allerwegen, in koel ons land, zal dit woord onzer
475 Koningin Weldadig aandoen, en de indruk er van in het Buitenland zal zeer stellig
onze positie als neutrale mogendheid sterken.

De Troonrede zou gewagen van de smarten der ellende en van de heerlijkheid der zich
gevende barmhartigheid. Aan die verwachting voldoet, meent *De* (chr.-hist.)
Nederlander, de Troonrede geheel. Met vreugde constateert de Troonrede de trouwe
480 plichtsbetrachting van ons volk, en de eenheid die zich daarin heeft geopenbaard,
terwijl – reeds in den aanvang van het Staatsstuk – eenige woorden worden gewijd aan
zee- en landmacht, die, met den besten geest beziel, hun vaak zware taak vervullen.
Ook deze woordkeus is sober. De toon trouwens van geheel de rede is sonoor als het
485 beieren van droeve klokken. Dat in de omstandigheden waarin wij verkeerden in deze
Troonrede geen nieuwe uitzichten voor wetgevenden arbeid worden geopend, was te
voorzien. In de eerste plaats eischt thans ons volksbestaan alle aandacht en elke
voortdurende inspanning. Toch is er voor ons gevoel eene leemte in deze troonrede,
die niet te miskennen valt. Nu met de droeve feiten is aangetoond hoe een krachtige
490 weermacht, ook voor een klein volk, van beteekenis is voor de handhaving van dat
volksbestaan, had naar onze meening niet mogen ontbreken eenige aanwijzing van de
richting, waarin de Regeering zich de verdere vervulling van onzen defensieplicht
voorstelt. Dit te eer omdat de plannen voor de verdediging in het bijzonder onzer
Kolonien zoo goed als gereed liggen, en voorts omdat door de inrichting van het
zoogenaamd "Verdedigingsfonds" reeds een bepaalde stap gedaan is. Hoe schoon het ook
495 lijke, aan pacifistische illusies mogen we ons vooralsnog niet overgeven. Intusschen,
er kunnen goede redenen zijn, waarom in deze omstandigheden dit punt niet moet worden
ter sprake gebracht.

De Tijd constateert met vreugde het feit, dat de mobilisatie van zee- en landmacht
zonder eenige stoornis is voltooid in minder dan den daarvoor vastgestelden tijd. Dat
is een lofspraak zoowel op ons volk, dat onze weermacht heeft geleverd, als op den
500 staf en den oud-Minister Colijn, van wien het bekend is, dat hij aan de regeling der
mobilisatie zijn geheel Ministerschap heeft gewijd. Hieraan is het zeer stellig te
danken, dat onze neutraliteit een volstrekke kon zijn, en dat zij tot dusver op geen
enkele wijze is geschonden. Hare Majesteit zal deze verklaring wel met trots hebben
afgelegd. Zij is bestemd, om over de wereld verspreid te worden en vooral in België
505 moet men haar nog eens luide onder het volk verkondigen. Van belang is ook, dat onze
producten, van land- en tuinbouw en van de voedingsindustrie weder aftrek vinden
zowel naar Engeland als naar Duitschland en België. Deze uitvoer is voor ons volk
een levensbeginsel en het zou niet aangaan, daaraan eenige belemmering in den weg te
leggen. Wij weten, dat er velen zijn, die dit misprijzen en gaarne zouden zien, dat
510 alle uitvoer verboden werd, om den overvloed in het land te houden. Maar daarop is
geen kans en het komt ook geen oorlogvoerenden Staat toe, onze productiviteit te
belemmeren. Nederland moet eerst leven en dan kan het neutraal blijven! Aan alle
Staatszucht, zegt *De Tijd* ten slotte, is het zwijgen opgelegd en zij zwijgt ook langs
alle linies. "Dit is de vrucht van het gemeenschappelijk gevaar en indien ons volk
515 daarin volhardt zal de kracht Gods, waarop de Koningin steunt, ons niet begeven."
In de korte aanteekening, welke *Het Centrum* bij den tekst der Troonrede voegt, legt
het blad den nadruk op den zin over volstrekke onzijdigheid. De Koningin heeft het
nog eens duidelijk uitgesproken, dat dit woord – waarbij men niet verzuimde de daad
te voegen – Nederlands houding bepaalt. In het binnenland zal men er zich bij
520 voortduring strikt naar moeten gedragen en dus ook de ernstige opmerking ter harte
nemen, welke de Troonrede bevat; en in het buitenland moge deze Koninklijke
verklaring voorgoed een einde maken aan minder juiste, door de feiten gelogenstrafte
geruchten! Nederland heeft zijn plicht gedaan en zal zijn plicht blijven doen. De
eendracht in 't land, waarover H. M. aan het einde der rede hare vreugde uitsprak,
525 staat daarvoor borg. Ook ter bezwering der economische crisis, die wij doorleven.
Reeds valt gelukkig eenige verbetering in den toestand te bespeuren en werd naar
binnen en naar buiten het ergste voorkomen. Koningin en Volk waren nooit meer één dan
juist in dezen tijd van druk en van gevaar. En in die eenheid, bevestigd door het
Koninklijk voorgaan van H. M. en door de afhankelijkheid des Volks gesterkt, ligt
530 het onderpand onzer nationale zelfstandigheid en ontwikkeling. Vat men, welken ernst
's lands toestand van ons vraagt? Op deze vraag antwoordt *De Maasbode*: "De Troonrede
doet het duidelijk genoeg verstaan. Eerst moet het volk, en wel in deze dagen, met
alle beschikbare kracht arbeiden met Nederlandsche taaiheid en geduld om zich het
onafhankelijk bestaan voor de toekomst te verzekeren." Straks, als over de

535 verwoesting der slagvelden, waar, God geve 't, geen Neerlandsch bloed moge vloeien, de vredeszon weer zal zijn opgegaan, mag de strijd in den boezem van ons volk over het inwendig staatsbeleid herbeginnen.

Die kamp zal ons dan door het geweten weer worden opgelegd, zoo goed als het ons thans gebiedt op het Koninklijk voorgaan alleen te denken aan wat ons volk naar
540 buiten eerbied, aanzien, vrede en vrijheid schenken kan. Tot latere, minder booze tijden, blijft dan rusten èn Grondwetsherziening, èn onderwijshervorming, èn de quaestie van Staatspensioen, èn uitvoering der wetten-Talma, èn het vraagstuk van het koloniaal beleid. Dat alles rust in het binnenst van ons volk om onze eenheid als een sterke veste te doen rijzen uit het Europeesch oorlogsgewoel. Door Hare Majesteit
545 zijn de vastberadenheid en het wakker plichtsbefef van het Nederlandsche volk op gelukkige wijze vertolkt. Nederland "ontvangt – zoo zegt het Koninklijk woord treffend – met open armen alle ongelukkigen, die binnen zijn grenzen een toevlucht zoeken." Verschaffe, zegt *De Maasbode*, de vervulling van dezen liefdeplicht ons de warme genegenheid onzer bureu. De eerbied voor onze onzijdigheid kan er slechts bij
550 winnen.

Laatste Berichten.

Op het Westelijk oorlogstoeeneel.

Duitsche berichten.

555 BERLIJN, 16 Sept. (W. B.) Uit het groot hoofdkwartier wordt onder dagteekening 15 September des avonds gemeld: De op den rechtervleugel van het westelijk leger sinds twee dagen woedende strijd breidde zich heden uit over de naar het Oosten zich hierbij aansluitende legers tot aan Verdun. Op eenige plaats en van het uitgestrekte slagveld zijn tot dusver gedeeltelijke successen der Duitsche wapenen te vermelden.
560 Overigens is de slag nog onbeslist. Op het oostelijk oorlogstoeeneel heeft het leger van Hindenburg de vervolging gestaakt en herstelt zich. De geruchten over in Opper Silizië dreigend gevaar zijn ongegrond.

IN CENTRAAL AFRIKA.

565 LONDEN, 15 Sept. (Reuter.) Uit Blantyre in Centraal Afrika is 15 dezer officieel bericht ontvangen uit Karonga, dat een Duitsche officier, waarschijnlijk baron Langenaer, commandant der Duitsche troepen aldaar, is gedood. De troepen van den vijand trekken in kleine groepen terug. Zij hebben vele gewonden. De Duitschers vernietigen de brug over de Songwe-rivier. Engelsche troepen hebben een verkenning
570 over de grens gedaan zonder voeling met den vijand te krijgen.

JAPAN.

Kiau-tsjau.

575 TOKIO, 15 Sept. (Reuter.) Een communiqué van het departement van oorlog, gedagteekend 12 September deelt mede: onze cavalerie nam Trihmoh, 16 kilometer ten Noorden van het gebied van Kiau-tsjau. Geen enkele vijand bevindt zich ten Noorden van de rivier de Pisha, doch nu en dan worden vijandelijke aeroplanes opgemerkt.

Home Rule.

580 LONDEN, 15 Sept. (Reuter.) In het Lagerhuis heeft het wetsontwerp tot schorsing van de uitvoering van Home Rule en van de wet op de scheiding van kerk en staat voor een jaar of nog langer, mocht de oorlog binnen dien tijd niet geëindigd zijn, alle instanties doorloopen. Asquith verklaarde, dat deze manier om de zaak te behandelen was gevolgd ten einde te bereiken, dat geen der partijen in het nadeel, of in het voordeel zou zijn ten gevolge van den oorlog en hij betoogde, dat het onbepaald
585 uitstellen van regelingen, die bij een gewonen loop van zaken krachtens "parliament-act" haar beslag zouden hebben gekregen, de ministerieelen in het nadeel zou hebben gebracht. Hij beloofde de aanvullingswet in de volgende zitting voor te stellen en sprak de hoop uit, dat dan een duurzame regeling zou kunnen worden getroffen. Hij bracht hulde aan de vaderlandsliefde van de Ulster-vrijwilligers en verklaarde dat
590 aan eenigen dwang, Ulster op te leggen, niet te denken viel. Bonar Law, de leider der Unionisten, protesteerde krachtig tegen de wijze van doen van het gouvernement, welke hij beschouwde als verbreking van een gedane belofte; hij voegde daar echter aan toe: Tot de oorlog voorbij is zullen wij de regeering steunen zooveel wij maar kunnen; ik geef die belofte met volkomen instemming van ieder lid van onze partij. In den loop
595 der discussie zeide Redmond, dat Ierland thans voelde dezelfde belangen te hebben als Engeland. Asquith, die naar Dublin zal gaan om op te wekken tot dienstneming, zal daar een warm onthaal vinden en een enthousiast antwoord op zijn oproep. In het Hooger huis werd met 93 tegen 29 stemmen besloten de tweede lezing van Home Rule uit te stellen. Niettemin zal het ontwerp krachtens "parliament-act" tot wet worden.

600

BEURS EN NIJVERHEID.

Fransche Leeningen.

De Fransche minister van financiën heeft aan den ministerraad een wetsvoorstel ter goedkeuring voorgelegd, volgens hetwelk de staat bij de inschrijving op toekomstige leeningen, hetzij deze in den vorm van rente of van obligaties op korten termijn uitgegeven worden, de certificaten van de onlangs uitgegevens 3½ pCts. renteleening, waarop de vereischte stortingen zijn gedaan, tegen den koers van uitgifte, zijnde fr. 91 per fr. 3½ rente, in betaling zal aannemen, meldt de "N. R. Ct." Tevens wordt bepaald, dat de derde en vierde storting, welke nog op de 3½% rente moeten geschieden, in maandelijksche termijnen, van September tot en met December, kunnen geschieden en dat zij die de tweede storting nog niet hebben gedaan, dit alsnog bij den derden en vierden termijn kunnen doen.

605

610

Oogstberichten.

Het droog en warm weder, waarover in het bijzonder in de Oostelijke streken van Duitschland word geklaagd, heeft ook in de afgelopen week aangehouden. Daarentegen rekent men in het Westen en Zuiden evenals voorheen op een goede oogstopbrengst. Met het rooien der aardappelen is men bijna overal reeds begonnen. Het gewicht der beetwortelen is door de droogte slechts weinig toegenomen. Desondanks kan over het geheel nog een goede gemiddelde oogst worden verwacht. Hier en daar is men voornemens reeds in den loop van de volgende week met het rooien te beginnen. De veevoedergewassen hebben in het Oosten door de droogte te lijden en het groenvoeder begint reeds schaars te worden. De herfstwerkzaamheden worden door de droogte zeer bemoeilijkt en op vele plaatsen is de bodem zoo hard, dat het ploegen bijna onmogelijk is en men eerst regen moet afwachten. Ook gebrek aan paarden en steenkool en benzine voor de stoom- en motorploegen vertraagt den arbeid. Met het uitzaaien is men slechts op enkele plaatsen begonnen.

620

625

Innerstädtische Sparkassa.

De Incasso-Bank verzocht ons met betrekking tot de betaling der Coupons Innerstädtische Sparcassa mede te deelen, dat in verband met gerezen moeilijkheden, de overlegging der mantels achterwege kan blijven.

630

Uit de Deutsche Industrie.

Ofschoon nieuwe zaken in grooten omvang thans niet tot stand komen, verwacht men toch dat het spoorwegbestuur binnenkort weder aanzienlijke orders voor de ijzerindustrie zal geven. Bij de spoorwegen schijnt men n.l. voornemens te zijn alle bestellingen voor aanvulling van rollend en ander materieel niet uit te stellen.

635

Uit Engeland.

De beursbesturen van Glasgow en Edinburgh hebben aan het Londensche beursbestuur een voorstel gedaan tot gedeeltelijke verrekening van loopende transacties. Zij hebben voorgesteld, dat de koersen der waarden zouden worden vastgesteld op de slotprijzen van 30 Juli en dat de verschillen tegen die koersen zouden moeten worden verrekend. Alle koopers hebben dan optie hunne stukken ten volle te betalen of ze te continueeren tegen 8% voor goed onderpand en 10% voor mijnwaarden. De geldgevers zouden dan moeten goedvinden noe lang de positie te continueeren als deze rente met de verschillen behoorlijk worden betaald.

645

Canada en Duitschland.

De Canadeesche regeering heeft besloten, dat Deutsche of Oostenrijksche goederen, die na den 5den Augustus zijn verzonden, niet mogen worden ingevoerd.

650

Tabaksmonopolie in Zweden.

Naar wij vernemen, is het wetsontwerp betreffende de invoering van een tabaksmonopolie in Zweden door de Tweede Kamer aangenomen met 130 tegen 74 en door de Eerste Kamer met 95 tegen 42 stemmen. Als vergoeding aan de belanghebbenden zal een bedrag van kr. 20 millioen moeten worden betaald. Het besluit werd genomen na uitvoerige beraadslagingen, waarin er door verschillende leden op gewezen werd, dat in verschillende buitenlandsche Staten uit een tabaksmonopolie aanzienlijke inkomsten worden verkregen. In Portugal, waar zulk een monopolie reeds sedert 1880 bestaat, bedraagt de jaarlijksche opbrengst thans circa 24 millioen. Tegenstanders van het voorstel wezen er daarentegen op dat men op minder ingrijpende wijze te werk zou kunnen gaan door het heffen van een tabaksbelasting of het oprichten van een monopolie maatschappij. Vóór 1915, wellicht zelfs vóór 1916, zal het monopolie volgens

660

665

hen niet behoorlijk kunnen functioneeren, zoodat het eerstkomende budget er weinig van zal kunnen profiteeren. Intusschen hebben de voorstanders het pleit gewonnen.

670 **DE OORLOG, 16 september 1914**
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27818]

[Woensdag 16 September 1914]

675 **EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.**

DE OORLOG

680 **De algemeene toestand. — De positie op het Westelijk en Oostelijk oorlogstoelel. — Het rapport van generaal French over den slag aan de Marne. — Nog eens: De Russen in België? — De Engelsche regeering contra Bethmann Hollweg. — Berichten en brieven uit de oorlogvoerende landen.**

De **algemeene** toestand.

685 Uit de thans ontvangen Fransche en Engelsche telegrammen is het wel duidelijk, dat de Duitsche troepen op hun terugtocht een nieuwe verdedigende stelling hebben ingenomen, die in de Engelsche berichten als een zeer sterke stelling wordt beschreven. Die stelling loopt benoorden de Aisne, boven Reims en het kamp van Chalons, naar Vienne, en van daar tot den westelijken voet van het Argonnenwoud. Aan de oostzijde der Argonnen strekt zich die positie verder uit over Varennes en Consenvoye. In die stelling hebben de Duitsche troepen gisteren den weerstand hervat, zoodat daar een
690 nieuwe strijd te wachten is. De Duitsche berichten, die het doen voorkomen, dat de linie nog steeds een steunpunt heeft bij Verdun, zijn volgens de Engelsch-Fransche mededeelingen niet juist meer. De posities bij Verdun zijn verlaten. Troyon, dat zich tusschen Verdun en St. Mihiel bevindt, en dat door de Duitsche troepen was omsingeld, is door de Franschen ontzet. Maar de overwinning der verbonden legers is nog niet
695 voltooid. Zoolang de Duitsche troepen niet zijn omsingeld, en afgesneden van hun terugtochtswegen, is het pleit aan die zijde van het oorlogsterrein niet beslecht. Dit is dan ook zoo spoedig niet te verwachten. Het is duidelijk dat de Duitsche troepen, na versterkingen te hebben ontvangen, en rust te hebben genomen, den strijd weer zullen aanvaarden, en dat in dit noordelijk deel van Frankrijk de volgende dagen
700 nieuwe, ernstige en bloedige gevechten zullen plaats hebben.

De legerorder van generaal Joffre, voor den strijd aan de Marne uitgevaardigd, en de legerorder van den Duitschen generaal, commandant van het 8e legerkorps, die gevonden werd bij de vermeestering van Vitry-le-François, toonen beide, dat de commandeerende officieren van beide legers inzien, dat de gevechten uit dit deel van de
705 allergrootste beteekenis zijn, en dat het daar, zooals een telegram uit Berlijn het noemde "hard tegen hard" gaat. En dat was te verwachten. Het geheele Duitsche krijgsplan, zooals dat uit de gebeurtenissen sedert de eerste dagen van Augustus is op te maken, was gegrond op een snellen, afdoenden slag tegen de Fransche en Engelsche strijdmacht. Dat die zich niet zou laten overhoop loopen was te begrijpen
710 en te verwachten. Daar staan dus is Noord-Frankrijk twee legers tegenover elkaar, die vast overtuigd zijn, dat in hun handen het lot van hun vaderland niet alleen, maar dat van Europa berust. Krachtig, volhardend, met grooten moed wordt gestreden. En die strijd kan niet uit zijn, voordat een der beiden vernietigd, omsingeld en gevangen genomen, of tot een onordelijke vlucht gedwongen is. Dat is nog niet gebeurd, en
715 daarom is de toestand daar van dien aard, dat een hervatting van het gevecht zeker te wachten is.

De berichten van den strijd in Galicië, van officieele Oostenrijksche zijde ontvangen, geven eveneens blijk, dat hoewel de Russen daar een vrij belangrijk succes hebben behaald, de strijd ook aan die zijde nog niet geëindigd is. Het Oostenrijksche
720 leger heeft den Russischen vijand krachtig het hoofd geboden, al werd het door de overmacht gedwongen tot den terugtocht. De Russen melden, dat zij de stelling Grotek hebben bereikt en op een dagmarsch van de vesting Przemysl zijn aangekomen. Maar dat zij daarbij op krachtigen tegenstand zijn gestuit blijkt wel uit de cijfers die in de Oostenrijksche telegrammen worden genoemd: 41,000 Russen werden gevangen genomen, 300
725 kanonnen buit gemaakt. Daarentegen werden door de Russen 100 kanonnen genomen en 30,000 gevangen gemaakt, onder wie 200 officieren. In het noorden waar de Duitsche troepen onder von Hindenburg de Russische legermacht met groote verliezen terugvloegen en reeds op Russisch grondgebied doordrongen, hebben zij in het gouvernement Soewalki reeds een burgerlijk bestuur ingesteld, en tot gouverneur
730 benoemd den vroegeren regeerings-president uit Munster, graaf Meerveldt.

Op het Westelijk oorlogstoneel.

Fransch communiqué.

735 PARIJS, 15 Sept. (Reuter.) (Communiqué van elf uur 's avonds.) Op onze linkervleugel
zijn onze legers in nauw contact met den vijand over het geheele front, begrensd door
de hoogten benoorden de Aisne, het westen en het noorden van Reims. In het centrum
duurt onze opmarsch tusschen Argonne en de Maas voort. Absoluut onjuist is wat Wolff-
bureau herhaaldelijk heeft medegedeeld, namelijk dat het leger van den Kroonprins de
740 vesting Verdun belegert en bombardeert. Op deze stad is nooit een aanval gedaan;
alleen het fort Troyon, dat niet behoort tot de stelling van Verdun maar tot die van
de hoogten van de Maas, werd herhaaldelijk gebombardeerd. Men weet dat deze hevige
aanvallen geen succes hadden en dat het fort sinds gisteren vrij is. Van onze
rechtervleugel valt niets mede te deelen.

745 **Het ontzet van Troyon.**

PARIJS, 15 Sept. (Reuters bijzondere dienst.) Het ontzet van het fort Troyon schijnt
van grooten invloed te zijn op het lot van de Duitsche legers. De Duitschers
belegerden Troyon en de naburige forten tusschen Toul en Verdun, met het doel een
terugtochtsweg naar Metz te openen. Telegrammen uit Duitsche bron meldende, dat de
750 belegering van Verdun moest worden opgegeven, kunnen niet anders beteekenen, dan dat
de Franschen meester zijn van het gebied Toul tot Verdun. Den legers van den
Kroonprins en van den hertog van Wurtemberg zou daardoor belet worden de Maas over te
trekken, en moeten trachten dit verder Noordwaarts te doen bij Stenay en terugtrekken
op Luxemburg of Thronville, over Longuyon en Longwy.

755 **Engelsch communiqué.**

De Engelsche Legatie deelt de volgende telegrammen mede van den Minister van
Buitenlandsche Zaken, Sir Edward Grey: Het volgende werd heden bekend gemaakt door
760 het Britsch Ministerie van Oorlog. De vijand houdt nog steeds sterke stellingen bezet
ten Noorden van de Aisne en het gevecht wordt over de geheele linie voortgezet. Het
leger van den Kroonprins is verder teruggedreven en staat thans op de linie Varennes-
Consenvoye-Ornes. De troepen der bondgenooten hebben Rheims bezet. 600 Gevangenen en
12 kanonnen werden gisteren door het legerkorps aan den Britschen rechtervleugel
buitgemaakt. De regen verhoogt de moeilijkheden van den aftocht der Duitschers.

765 **Het tweede rapport van generaal French.**

Gisterochtend hebben wij in een uitvoerig Reuter-telegram een overzicht gegeven van
het rapport van generaal French over de krijgsverrichtingen van 4 tot 10 September.
In hoofdzaken zijn hierin de operatiën van de Britsch-Fransche strijdkrachten aan den
770 linkervleugel medegedeeld, maar het slot van het rapport van den Engelschen
opperbevelhebber verdient nog wel een uitvoeriger vermelding. Generaal French deelt
na het overzicht der krijgsverrichtingen mede: In de door den vijand bezette dorpen
is veel gewelddadige en onnoodige schade aangericht. Eigendommen zijn zonder noodzaak
verwoest, in de kasteelen zijn schilderijen stuk gesneden en in het algemeen zijn de
775 huizen geplunderd. Op onbetwistbaar gezag wordt eveneens verklaard, dat de bewoners
veel van mishandeling te lijden hadden. Belangwekkende incidenten kwamen tijdens het
gevecht voor. Op den 10en bemerkte een deel van ons Tweede legerkorps, naar het
noorden oprukkende, dat het evenwijdig opmarcheerde met een andere infanterie-
afdeeling op eenigen afstand. Eerst dacht men, dat het een andere Britsche afdeeling
780 was. Eenigen tijd later echter werd bemerkt, dat het een afdeeling Duitschers was die
terugtrok. Onmiddellijk werden maatregelen genomen om den vijand om te trekken, welke
slaagden, zoodat hij werd omsingeld en in een hollen weg ingesloten, waar meer dan
vierhonderd man zich overgaven. Op den 10den werd ook een klein troepje Franschen
onder een onderofficier afgesneden en omsingeld. Na een wanhopig verzet werd besloten
785 tot het einde door te vechten. Ten slotte bleven slechts de onderofficier en een man
gewond over. De Duitschers naderden toen en riepen hun toe de wapens neer te leggen.
De Deutsche bevelhebber echter stond hun toe hun wapens te behouden en vroeg daarop
verlof den gewonden onderofficier de hand te drukken, die daarna op een brancard werd
weggedragen met zijn geweer naast zich.

790 De aankomst van versterkingen en de voortdurende opmarsen verhoogde de stemming der
troepen, die vol ijver zijn en begeerig om voort te gaan. Van groote beteekenis is
het succes dat ons vliegerkorps heeft verkregen. Wat den inlichtingendienst betreft
kan nauwelijks te veel lof worden gegeven aan onze aviateurs voor de wijze waarop ze
hun plicht vervulden, noch te veel waarde worden gehecht aan de waarde van de
795 verzamelde inlichtingen. Generaal French maakt dan, zooals reeds met een enkel woord
werd meegedeeld, melding van den lof, dien de Fransche opperbevelhebber, generaal

Joffre, hem bracht voor de diensten van het Engelsche vliegercorps voor de juistheid, nauwkeurigheid en regelmatigheid der berichten, die omtrent de organisatie en geoeffendheid der aviateurs goede getuigenis afleggen. Gedurende een periode van twintig dagen, tot 10 September, werden gemiddeld dagelijks negen verkenningstochten, elk over meer dan 100 mijlen, verricht. Voortdurend moest rekening worden gehouden met de vijandelijke vliegeniers. En de strijd in de lucht had, zoo blijkt uit de mededeelingen van generaal French, in zooverre succes, dat in vijf gevallen Duitsche vliegeniers in de lucht werden neergeschoten en hun machines ten val gebracht. In hoeverre het individueele overwicht dat de Britsche aviateurs hebben verkregen, hierop invloed had, is nog niet te zeggen, maar het is een feit, dat de vijand in den laatsten tijd minder ondernemend is bij zijn vliegtochten. Zoo is dus al iets verkregen in de richting van de heerschappij in de lucht. Uitgaande van het beginsel dat het voornaamste doel der militaire aviateurs de verkenning moet zijn, is het werpen van bommen slechte op kleine schaal geschied. Bij een gelegenheid werd met succes een bom geworpen in een Duitsch bivak gedurende den nacht, terwijl uit een dagboek, bij een gesneuvelden Duitschen cavalerist gevonden, is gebleken dat een bom van een onzer aeroplanes op een cavalerie-colonne geworpen, een munitiewagen vernielde. Bij deze ontploffing werden vijftien vijanden gedood.

815

Het mysterie der Russische troepen.

Wij hebben melding gemaakt van de geruchten omtrent de overbrenging van Russische troepen naar Engeland. De vermelding van deze geruchten heeft aanleiding gegeven, dat ons enkele vriendelijke, maar niettemin hatelijk bedoelde brieven werden gezonden, waarin de spot werd gedreven met onze lichtgeloovigheid. Zulke spot zullen we met gelatenheid moeten dulden. Deze oorlog heeft meer verrassingen gebracht en het is geen lichtgeloovigheid die ons soms melding doet maken van waarlijk ongelooflijk lijkende geruchten, maar integendeel voorzichtigheid om niet bij voorbaat voor beslist onmogelijk te verklaren, wat zich aan onze beoordeeling onttrekt. Wij erkennen, dat de verhalen omtrent de overbrenging van Russische troepen, van Archangel liefst, naar Engeland ook ons zeer ongeloofwaardig schenen en meer ingegeven door den wensch der verschillende Engelsche berichtgevers dan door de feiten. Naast de officieele tegenspraak der Britsche autoriteiten, kwam in de Duitsche bladen – van welke trouwens eenigen ijverig meededen aan de verspreiding van de berichten omtrent het transport van Russische troepen – een verhaal voor van een Duitscher, den heer Zimmermann, lid van den Duitschen Rijksdag, wiens relaas juist door hetgeen er in ontbrak, een bewijs leverde van de onmogelijkheid, dat Russische troepen uit Archangel waren getransporteerd. De heer Zimmermann nl., die na een reis door Noorwegen op 30 Juli te Archangel aankwam, werd daar tot 28 Augustus door de Russen vastgehouden.

835

Hij werd niet gevangen gezet, mocht zich vrij in de stad bewegen, maar hem was alleen verboden de stad te verlaten. In het verhaal van zijn wedervaren nu, maakt de heer Zimmermann met geen enkel woord melding van Russische troepen en het zou toch onmogelijk zijn, dat de heer Zimmermann het feit zou hebben verzwegen, dat een aanzienlijk getal Russische soldaten zich in Archangel bevonden en daar werden ingescheept. Het is een bewijs uit het ongerijmde, maar niettemin een sterk bewijs dat alle verhalen omtrent het vervoer van Russische troepen uit de havenstad aan de Witte Zee onjuist moeten zijn. Na de lezing van het relaas van den heer Zimmermann, na de verschillende officieele tegenspraken schenen de geruchten omtrent aanstaande Russische hulp op het westelijk oorlogstoneel voor goed afgedaan. Nu echter lezen wij in een telegram Zaterdagavond door den correspondent van de "Daily News", Percy J. Philipp uit Gent verzonden, "dat het Belgische leger dat bij Cortenberg tusschen Brussel en Leuven het Duitsche leger in tweeën sneed, versterkt was met Russische troepen. En de heer Philipp voegt hierbij dat hij ze zelf heeft gezien. Hij zegt: "Sedert twee dagen trek ik rond om de Russen te zien en ik heb ze gevonden – maar en hoeveel er zijn zal ik niet zoo onbescheiden zijn te vertellen – maar de gepubliceerde verklaring dat ze hier zijn is voldoende en uit eigen weten kan ik hun aanwezigheid bevestigen. Of allen hier zijn is een andere zaak en eveneens – men moet voorzichtig zijn iets te zeggen – is dat de mogelijkheid dat zij niet het eenige leger vormen dat de reeds sterke Belgische macht versterkt." Heel zijn deze mededeelingen van den correspondent niet, behalve dan op dit eene punt, dat hij verklaard met eigen oogen de Russische troepen te hebben gezien. In hoeverre het waarnemingsvermogen van den correspondent betrouwbaar is, zal moeten worden afgewacht.

860

Dat van Engeland versterkingen naar België zijn gezonden – Russen dan of Engelschen – is in zooverre waarschijnlijk, omdat de vorige week wederom de dienst Folkestone-Ostende tijdelijk werd gestaakt, hetgeen wel mag doen besluiten, dat de haven van

Ostende voor militaire transporten in beslag zal zijn genomen. Blijkbaar naar
aanleiding van de mededeeling in de "Daily News" (en de "Star", waarvan de heer
865 Philipp ook correspondent is) van Maandag, bevat de "Daily Chron." van Dinsdag de
mededeeling: Het persbureau machtigt ons te verklaren dat er geen enkele grond is
voor het gerucht dat Russische soldaten geland zijn in of gepasseerd zijn door Groot-
Brittannië op hun weg naar Frankrijk of België. De verklaring dat Russische troepen
870 zich nu op Belgisch of Fransch grondgebied bevonden mag eveneens ongeloofwaardig
worden genoemd.

Van het Oostelijk oorlogstooneel.

De strijd in Galicië.

WEENEN, 16 Sept. (W. B.) Uit het oorlogsperskwartier wordt ambtelijk gemeld: De
875 overwinning bij de Huczwa (zijrivier van de Bug, ten oosten van Samostje en Komarow)
maakt het mogelijk aanvallend op te treden tegen de in Oost-Galicië in grooten getale
binnengevallen Russische troepen. Aangezien het noodzakelijk bleek, dat de, na de ten
oosten van Lemberg geleverde gevechten teruggetrokken Oostenrijksche troepen
880 ondersteund werden, kreeg het leger, dat in den slag bij Komarow de overwinning had
behaald, bevel slechts zwakke krachten achter te laten voor de vervolging van den
geslagen vijand, doch het gros samen te trekken in de lijn Narol-Uhnow, zoodat dit
leger, in plaats van de tot nu gevolgde opmarsrichting naar het oosten, thans naar
het zuiden moest oprukken, in de richting Lemberg, welke frontverandering reeds 4
885 September volbracht was. De Russen schenen na hun intocht in de zonder strijd
ontruimde hoofdstad van Galicië een flankstoot in de richting Lublin in den zin te
hebben, waarbij zij meenden geen rekening te hoeven houden met het Oostenrijksche
leger, dat achter de Grodeklinie (ten westen van Lemberg) was teruggegaan. Intusschen
stond dit leger gereed om in te grijpen in den slag, welken de uit het noorden (lijn
Narol-Uhnow) op Lemberg aanrukkende legers binnenkort zouden moeten leveren. Den
890 vijfdien September waren de laatste afdeelingen van die oprukkende legergroep de lijn
Ravaruska-Horyniec gepasseerd. Met den linkervleugel Ravaruska vasthoudend, zwenkte
het leger met den rechtervleugel den 6en tot Kurniki en kwam den volgenden dag in
heftig gevecht met in noordelijke richting vooruitgeschoven Russische afdeelingen. In
den vroegen morgen van 8 September werd onze algemeene aanval ingezet over een
895 frontbreedte van zeventig K.M., van Komarow tot Ravaruska, welke tot 11 September
over het algemeen succesvol werd voortgezet, waarbij vooral de zuidelijke vleugel in
de richting van Lemberg terrein won.

Niettegenstaande deze successen moest toch de opstelling van het leger wijziging
ondergaan, aangezien zijn noordelijke vleugel bedreigd werd bij Ravaruska, daar
900 versche, overmachtige Russische strijdkrachten tegen de Oostenrijksche troepen ten
oosten van Krasnik druk oefenden, terwijl zij zich tevens tusschen deze
Oostenrijksche afdeelingen en de zuidwaarts in de richting Lemberg strijdende troepen
drongen. Onze dappere troepen hebben zich in alle gevechten gedurende dezen drie
weken duren den slag uitnemend gedragen en opnieuw getuigenis afgelegd van hun
905 slagvaardigheid. Aan beide zijden Werden zware verliezen geleden; vooral bij
verschillende nachtgevechten nabij Ravaruska leden de Russische aanvallende colonnes
ernstige verliezen. Uit rapporten van de etappen-commandanten blijkt, dat tot nog toe
41,000 Russen en 8000 Serviërs naar het binnenland van de monarchie zijn vervoerd.
Verder zijn in het geheel ruim 300 Russische kanonnen veroverd. Resumeerend kan
910 vastgesteld worden, dat het Oostenrijksch-Hongaarsche leger tot nu toe op de meest
krachtige wijze in bloedige gevechten den numeriek sterkeren en dapper en hardnekkig
strijdenden vijand zegevierend het hoofd heeft geboden. Dit rapport is geteekend door
den waarn. chef van den generalen staf Höfer, generaal-majoor.

De Duitschers in Rusland.

BERLIJN, 15 Sept. (Corr. Norden.) Als gouverneur in het door de Duitschers bezette
Russische gouvernement Soewalki treedt op graaf Meerveldt, vroeger
regeringspresident in Munster, die bij den staf van den commandant op het oostelijk
oorlogsterrein vertoeft als bestuursambtenaar.

920

De bezetting van Czernowitz.

De bezetting van Czernowitz, het Oostenrijksche universiteitsstadje in de Boekowina,
is zonder verzet geschied. Uit Boecharrest wordt aan de "Times" geseind, dat
Roemeniërs uit Czernowitz aangekomen, meedeelden, dat de stad door de Oostenrijksche
925 troepen werd verlaten, twee dagen voor de aankomst der Russen. De ontruiming
veroorzaakte een paniek onder de bevolking, die nog altijd onder den indruk was van
de Oostenrijksche overwinningberichten. Zij, die niet in staat waren de stad te
verlaten, barricadeerden hun huizen en verscholen zich in hun kelders uit vrees voor

930 een algemeene slachting. Het gedrag van de Russische troepen echter was uitstekend en het vertrouwen is thans weergekeerd.

Op het Zuidelijk oorlogstoneel.

De Serviërs teruggeslagen.

935 WEENEN, 16 Sept. (W. B.) Officieel wordt medegedeeld: de over de Save doorgebroken Servische strijdkrachten werden overal teruggeslagen. Syrmië en het Banaat zijn daardoor van vijanden geheel gezuiverd. De chef van den generalen staf Hoefler.

De Servische actie.

940 LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) Volgens een telegram uit Nisj hebben de Servische troepen Visegrad bezet. (Visegrad ligt in Bosnië aan de Drina, oostelijk van Serajewo.)

Officieele Servische mededeeling.

945 De Engelsche legatie deelt ons mede, dat volgens officieel telegram uit Nisch op 8 September de Oostenrijkers met 90.000 man de Drina trachtten over te steken, doch met enorme verliezen werden teruggeslagen in den hoek tusschen de Drina en de Sau. De Oostenrijkers waren eerst in het voordeel, maar na heftige Servische aanvallen trokken zij terug onder dekking van den nacht. De Oostenrijksche verliezen worden op 10.000 geschat. Deze laatste overwinning zal ernstige gevolgen voor de Oostenrijkers hebben.

950

Op Zee.

De "Piemonte".

955 VENETIë, 16 Sept. (Reuter.) De kruiser "Piemonte" is uit Somaliland teruggeroepen.

In het Verre Oosten.

Duitschland en China.

960 PEKING, 15 Sept. (Reuter.) De Duitse zaakgelastigde heeft aan de Chinese regeering doen weten, dat de Duitse regeering zich voorbehoudt China thans en in de toekomst te behandelen, zooals het dit gewenscht acht en wel wegens de beweerde neutraliteitsschending, waaraan China zich heeft schuldig gemaakt door toe te staan, dat Japansche troepen werden ontscheept. Duitschland behoudt zich tevens voor compensatie te eischen voor de daardoor geleden verliezen.

De Australische vloot.

965 LONDEN, 15 Sept. (Reuter.) Een telegram uit Melbourne meldt: De minister van Landsverdediging verklaarde, dat de Australische vloot onmiddellijk na het uitbreken van den oorlog in samenwerking met het eskader in de Chinese Zee jacht maakte op kruisvaarders van den vijand en de stations voor draadlooze telegrafie van den vijand onklaar maakte. Er werden tevens maatregelen genomen ter bescherming van de handelswegen en den handel.

970

Rhodesia.

975 LONDEN, 15 Sept. (Reuter.) Uit Salisbury in Rhodesia wordt onder dagteekening van heden officieel geseind: Dank zij het groot aantal personen die dienst nemen kan de regeering een contingent van 500 man voor den Rijksdienst zenden. Zij wacht thans op antwoord.

DUITSCHLAND.

Geen vijanden op school.

980 De Duitse minister van eeredienst heeft een besluit uitgevaardigd krachtens 't welk aan alle scholen en hoogeschole onderwijzers, leeraren en professoren, behoorende tot een nationaliteit met welke Duitschland in oorlog is gewikkeld, van de lessen worden uitgesloten. Evenzoo mogen kinderen van vijandelijke nationaliteiten niet aan de lessen deelnemen, behalve in enkele gevallen waarover afzonderlijk wordt beslist. 985 Het besluit schijnt ingegeven onder meer door soortgelijke besluiten in andere landen.

Een tehuis voor kunstenaars.

990 "Artisten" mag men niet meer zeggen. Het tehuis, dat te Berlijn in een bekende kunstzaal is ingericht, dient voor kunstenaars. De oorlog heeft hen het eerst broodeloos gemaakt, voor zoover zij het niet reeds waren. Tooneelspelers, schilders, penvoerders zitten nu 's middags en 's avonds aan lange tafels voor eenige pfennige hun maaltijd te genieten. Dames, heeren, in druk oorlogsdiscours. "Zigeuners" noemen zij zich nu – de bohème heeft uitgediend. Maar de gewone burger spreekt van "Café

995 Grossenwahn". Omdat die luidjes het meestal zoo druk over hun belangrijk zelf hebben. Ook nu is dat zoo. Alleen de filosofen onder hen hebben het bewustzijn gekregen dat er ook buiten hen dingen bestaan die eenige aandacht verdienen. Bijvoorbeeld de oorlog. Doch ieder brengt den oorlog met zichzelf in verband. Een verband dat in vele gevallen niet bestaat, omdat, gelijk gezegd, een aantal dezer Zigeuners ook in 1000 vredetijd van hun kunst niet kunnen leven. Ze zijn er thans alleen wat beter aan toe: ze kunnen goedkooper eten in een omgeving naar hun zin. Overste von Reuter, wiens naam gemaakt werd door de Zabern-geschiedenis, is in Frankrijk gesneuveld. De "Köln. Volksztg." weet het van te Brussel aangekomen gewonde officieren.

1005 **Officieele berichten.**

BERLIJN, 15 Sept. (Corr. Norden.) De in de laatste dagen, in de geheele buitenlandsche pers verspreide en voor Duitschland ongunstige berichten over het verloop van den oorlog worden heden officieel woordelijk als volgt tegengesproken: "Wij weten dat de Franschen in hun tegenwoordige positie zich tot den laatsten druppel bloed zouden verdedigen, en hebben niet een wandeltochtje voor onze troepen verwacht. Hard tegen hard is het devies. Het vertrouwen dat in het Duitsche volk woont is gerechtvaardigd en mag behouden blijven. Van eenige overwinning te eeniger plaatse is geen sprake. Alle andere berichten zijn onwaar. Aan een eindelijke overwinning op beide punten valt niet te twijfelen. Ondanks de groote overmacht aan 1010 alle kanten is Duitschland van vijanden bevrijd en heeft het tot nu toe ook, behalve op eenige grensplaatsen, in het oosten niets van de verschrikkingen van den oorlog te lijden gehad. Aan deze mededeeling kan worden toegevoegd dat te Berlijn de stemming op geen enkel oogenblik van den oorlog gedrukt was, en ook thans, nu de groote beslissingen voor de deur staan, vol vertrouwen is.

1020 **Gevonden brieven.**

PARIJS, 15 Sept. (Reuter's speciale dienst.) .Onder de papieren gevonden bij een gevangenen genomen Duitschen generaal, bevindt zich een dienstbrief, waarbij hij disciplinair wordt gestraft, wijl hij niet onmiddellijk geantwoord heeft op de 1025 mobilisatieorder, die hem 10 Juli was gezonden. [Wij moeten hierbij opmerken, dat er op 10 Juli nog geen sprake was van eenige mobilisatie. De Oostenrijksche eisch aan Servië, het begin van alle ellende, is eerst 23 Juli verzonden, het antwoord daarop werd 25 Juli verwacht. Van dien dag af zijn de oorlogstoerustingen begonnen.] Voorts een kopie van een telegram gedurende den terugtocht gezonden aan generaal von Kluck, 1030 waarin gezegd wordt, dat de Duitsche troepen gebrek hadden aan ammunitie, en dat zoo die niet dadelijk ontvangen werd, het leger verloren zou zijn.

De Franschen en de non-combattanten.

BERLIJN, 16 Sept. (W. B.) Aan het "Berl. Tagebl." wordt uit Straatsburg gemeld, dat 1035 de door de Franschen weggevoerde vrouwen en kinderen van de Duitsche douane-beambten te Saales (Elzas) op aandringen van Duitsche zijde zijn vrijgelaten. Zij lijden moreel echter nog zeer onder de gevolgen van de ondergane behandeling. Een vijfjarig kindje is aan de ontberingen en vermoeienissen bezweken. In de "Straszburger Post" verhaalt een vrouw van het doorgestane lijden. Zij werden naar St. Dié gebracht, 1040 onderweg ontmoette men vele Fransche legerafdeelingen en er waren daarbij zelfs officieren die de vrouwen beschimpten, en werden daar in de gevangenis gebracht, waarin zij veertien dagen bleven. Elke hygiënische inrichting ontbrak daar. Voortdurend werden nog andere Duitsche vrouwen binnengebracht.

1045 **BELGIË.**

Een hulde aan koning Albert.

De "Nowoje Wremia" heeft een openbare inschrijving geopend om gelden bijeen te brengen, ten einde koning Albert een huldeblijk te kunnen aanbieden.

1050 **Kleeding voor de soldaten.**

De "Nieuwe Gazet" bevat een oproep, waarbij de burgerij verzocht wordt zoo spoedig mogelijk ondergoed voor de soldaten toe te zenden. "Hemden, sokken, flanellen enz. zullen met dankbaarheid aanvaard worden. De militaire administratie heeft de noodige maatregelen genomen, opdat die kleeren ten spoedigste verzonden kunnen worden aan de 1055 troepen te velde, die, met het slechte weer van de laatste dagen, het meest behoefte hebben aan nieuw linnen en ondergoed. Ook worden gaarne lappen flanel enz. aanvaard, welke in de ateliers verwerkt worden. Een en ander zal onmiddellijk overgedragen worden aan het centraal-kleedingmagazijn van het leger."

1060 **De Commissie-Cooreman.**

Zooals men weet, heeft zich al spoedig na de overschrijding van de Belgische grens door de Duitsche troepen een commissie Gevormd onder voorzitterschap van den heer Cooreman, welke zich ten doel stelde eventueele overtredingen van het volkenrecht te constateeren. Deze commissie heeft thans een subcommissie aangewezen om onjuiste berichten, welke over de houding van het Belgische volk mochten verspreid worden, te weerleggen. Als voorzitter van deze subcommissie is opgetreden graaf Goblet d'Alviella, minister van staat. De heer Cooreman heeft den minister van buitenlandsche zaken kennis gegeven van de vorming dier sub-commissie in een schrijven, waarin hij er o. m. op wijst, dat men blijkbaar van vijandelijke zijde poogt, stelselmatig de voorgevallen gruwelen voor te stellen als het noodzakelijk gevolg van de houding van de Belgische burgerij. Het weerleggen van dien laster is een noodig en dringend werk, schrijft de heer Cooreman, opdat de openbare meening in het buitenland België niet verantwoordelijk zal stellen voor de gruwelen, welke het moest ondergaan.

1075 **Belgische dagbladen te Brussel verboden.**

De "Bien Public" deelt mede, dat de verkoop van Belgische en Fransche bladen te Brussel ten strengste verboden is. Aan de politiebureaus is een mededeeling aangeplakt, waarin verklaard wordt, dat personen, die dagbladen, welke niet aan den censor zijn voorgelegd, binnensmokkelen en verkoopen, gefusilleerd zullen worden. Tevens zijn vier winkels te Brussel aangewezen, waar Duitsche bladen verkocht zullen worden.

1085 **FRANKRIJK.**
Gelukwenschen.

PARIJS, 16 Sept. (Reuter.) De Tsaar wenschte president Poincaré telegrafisch geluk met de door het Fransche leger behaalde groote overwinning. Poincaré antwoordde, dat alle Franschen zich hartelijk verheugden ever de Russische zegepraal in Galicië. De Fransche regeering is overtuigd, dat weldra schitterende overwinningen zullen volgen op Duitsch en Oostenrijksch gebied. De Servische kroonprins-regent zond president Poincaré eveneens een telegrafischen gelukwensch.

Voordrachten over den oorlog.

1095 Volgens een bericht uit Genève heeft zich in Frankrijk met instemming van de regeering een comité gevormd, zich ten doel stellende in het geheele land voordrachten te doen houden over den oorsprong en de rechtvaardigheid van den oorlog. Men wil op die manier het volk overtuigen van Frankrijks rechtmatige positie en de hoop verlevendigen op een gunstigen afloop van den strijd.

1100 **Voordrachten over den oorlog.**

In het "Journal" vinden we een bevestiging van het bericht uit Genève over de vorming van een comité, dat zich ten doel stelt in het geheele land voordrachten te doen houden over den oorsprong en de rechtvaardigheid van den oorlog. Bovendien zal de algemeene militaire en diplomatieke toestand uiteen gezet worden, terwijl aangetoond zal worden, waarom men van oordeel is, dat algeheel vertrouwen mag gesteld worden in den einduitslag. In het comité hebben zitting genomen: Charles Benoist, president van de republikeinsche federatie; Compère-Morel, afgevaardigde, en secretaris van de organisatie en propagandacommissie voor de socialistische partij; Laferre, afgevaardigde; Joutaix, de secretaris-generaal van de Confédération Générale du Travail is belast met de organisatie der lezingen.

ENGELAND.

De Koning en de Duitsche gewonden.

1115 LONDEN, 16 Sept. (Reuter's bijzondere dienst.) De Koning bracht gisteren een bezoek aan het Netley hospitaal (bij Southampton). Tijdens de reis daarheen had de koninklijke trein te Southampton vertraging, ten gevolge van het vervoer van Duitsche gewonden. De Koning wenschte niet, dat het transport der gewonden zou worden overhaast en liet dus wachten. Een gewond Duitsch officier zeide later: "Wij zullen uw vriendelijkheid niet vergeten". De Koning verheugde zich zeer, dat er geen verschil werd gemaakt in de behandeling van Britsche en Duitsche gewonden.

De Engelsche regeering contra Von Bethmann Hollweg.

1125 LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) De volgende verklaring, afgegeven met toestemming van den minister van buitenlandsche zaken, heeft betrekking op de uitlatingen van den Duitschen rijkskanselier aan de Deensche pers. Gelooft iemand, vraagt de Duitsche

kanselier, dat Engeland tusschen beide gekomen zou zijn om België's vrijheid te beschermen tegen Frankrijk? Het antwoord luidt: Ongetwijfeld zou Engeland dit gedaan hebben. Gelijk vermeld is in het Witboek, heeft Sir Edward Grey de Fransche regeering gevraagd, of zij bereid was zich te verbinden de Belgische onzijdigheid te eerbiedigen zoolang geen andere mogendheid de grenzen van dit land schond. De Fransche regeering gaf ten antwoord: dat zij had besloten de Belgische onzijdigheid te eerbiedigen. Deze verzekering, werd eraan toegevoegd, was herhaalde malen gegeven. Zij had een onderwerp van bespreking uitgemaakt tusschen president Poincaré en den Koning der Belgen. De Duitsche kanselier gaat geheel het feit voorbij, dat Engeland dezelfde houding aannam ten aanzien van de Belgische neutraliteit in 1870. In dat jaar gaf Bismarck, door Engeland gevraagd, de verzekering dat hij de verplichtingen van het tractaat ten opzichte van België zou naleven. Thans heeft Bethmann Hollweg geweigerd ons in 1914 tevreden te stellen, zooals Bismarck dit in 1870 deed. De Duitsche Rijkskanselier vindt het vreemd, dat Asquith in zijn redevoering in Guildhall geen melding maakte van de neutraliteit der Scandinavische landen, en meent dat de reden voor dit stilzwijgen gelegen was in duistere plannen van Engeland. Nu is het voor ieder, die in het openbaar spreekt, onmogelijk alles te behandelen in iedere redevoering. Maar de verwijzing van den Rijkskanselier naar Denemarken en de andere Scandinavische landen kan niet worden beschouwd als zeer tactvol jegens Denemarken. De Denen toch zijn nog niet vergeten welke rol Pruisen en Engeland speelden in 1863/64, toen het Deensche koninkrijk werd verbrokkeld. De integriteit van Zweden en Noorwegen is gewaarborgd door Engeland en Frankrijk bij het tractaat van Stockholm in 1855. De Rijkskanselier wijst verder op de houding van Engeland tegenover de Boerenrepublieken, en meent, dat Groot-Britannië daarin onjuist handelde voor de zaak der vrijheid. Zonder terug te komen op meeningsverschillen die thans voorbij zijn, kunnen wij wijzen op wat generaal Botha onlangs zeide in het Zuid-Afrikaansche parlement, toen hij zijn overtuiging uitsprak, van de rechtvaardigheid der Engelsche zaak en het vaste besluit verkondigde der Zuid-Afrikaansche Unie om Engeland op alle mogelijke manieren te helpen. Engeland toch heeft Zuid-Afrika een grondwet gegeven, waaronder het zich zou ontwikkelen tot een groote nationaliteit, en had het sedert altoos beschouwd als een vrij volk en als een zusteratie. Hoewel er velen zullen zijn, die in het verleden vijandig geweest zijn tegenover de Engelsche vlag, kon hij thans verzekeren, dat zij tienmaal liever onder Engelsche dan onder Duitsche heerschappij staan. De Duitsche kanselier is even ongelukkig in zijn opmerkingen in zake het Britsche koloniale rijk. Want hoe weinig de Britsche politiek roekeloos egoïstisch kan worden genoemd, blijkt het best uit het groot gevoel van saamhoorigheid en genegenheid, dat alle Britsche dominions en wingewesten aan den dag legden. Onder hen is er niet een, die Engeland in dezen oorlog niet bijstaat met soldaten of andere hulpmiddelen, of beide. Wat, betreft de verplichtingen krachtens tractaten in 't algemeen, tracht de Duitsche kanselier de inbreuk op de Belgische neutraliteit te verontschuldigen door militaire noodzakelijkheid, terwijl tegelijkertijd het eerbiedigen van de onzijdigheid van Nederland en Zwitserland tot een deugd verheft, en zegt dat het niet in zijn hoofd opkomt aan de onzijdigheid der Scandinavische landen te raken. Een deugd die klaarblijkelijk alleen wordt betracht afwezigheid van verzoeking uit hoofde van eigen belang en militair voordeel, schijnt niet heel geschikt om er zoo hoog op te stoffen. Zoo schijnt op de slotsom van den kanselier, dat aan "het Duitsche zwaard" de zorg is toevertrouwd voor de vrijheid der Europeesche volken en rijken, de behandeling van België wel een voldoende antwoord.

RUSLAND.

Rusland en Italië.

LONDEN, 15 Sept. (Reuter. Een telegram uit Rome bericht, dat de "Giornale d'Italia" een telegram bevat uit Petrograd, waarin wordt medegedeeld, dat de Russische pers met groote belangstelling de houding van Italië gadeslaat. In politieke kringen wordt gezegd, dat een interventie noodzakelijk zal zijn en men slechts het ontslag van minister di San Giuliano afwacht, die niet alleen een voorstander is van het Drievoudig Verbond, maar ook ziek is.

SPANJE.

(Van een bijzonderen correspondent.) BARCELONA, 14 Augustus. Aan den overkant der Pyreneeën loopt de mobilisatie ten einde; dag in, dag uit vervoerden de lange treinen Noord- en Oostwaarts al de jongelingen en mannen, dag in, dag uit vluchtten in tienduizendtallen de Spaansche veldarbeiders terug naar hun land, alles in den steek latend: hun spaarpenningen, huisraad, alles, om nog miserabeler, dan toen ze weggingen, terug te keeren in hun zon-verdroogde en ellende lijdende dorpen. Thans is

de paniek geweken, komen de Franschen tot bezinning en bidden en smeeken de Spaansche autoriteiten om toch alsjeblijft die tienduizenden veldarbeiders, die Frankrijk thans minder dan ooit missen kan, terug te sturen!

1195 En zoo is het niet onmogelijk, dat we binnen enkele dagen, als de Fransche autoriteiten aan de Spaansche regeering garantie gegeven hebben, dat de Spaansche emigranten een loon zullen krijgen, evenredig aan den hooger geworden levensstandaard, weer boot- en treinladingen uitgehongerde families zullen zien

1200 teruggaan den lijdensweg, dien ze na 1 Augustus gekomen zijn. Voor wie hier blijven moeten heeft Koningin Victoria een nationale bijdrage geopend en de regeering, die sedert tientallen jaren geen geld vinden kon voor openbare werken, heeft nu plotseling order gegeven om overal, met bekwamen speed, zonder aanbesteding en op de enkele verantwoordelijkheid der ingenieurs van waterstaat, wegen en spoorwegen aan te leggen, havens te bouwen, irrigatie-systemen uit te voeren. Waaruit eens te meer

1205 blijkt, dat de Katalanen gelijk hebben wanneer ze beweren, de men van een Spaansche regeering slechts iets verkrijgen kan door met revolutie te dreigen. Want als thans ineens mogelijk is en gedaan kan worden waar arme, uitgehongerde landstrecken zoolang tevergeefs om vroegen, dan is dit slechts omdat arbeidloosheid en honger overal dreigt en, nooit te overziene, oproeren zeker niet zouden uitblijven als het ooit tot

1210 grooten hongersnood kwam. Gelukkig is er echter waarschijnlijk eten genoeg in Spanje (de oogst is dit jaar zeer goed), ook al zou de oorlogstoestand langer dan een jaar duren; de quaestie is nu maar de menschen in de gelegenheid te houden dat eten te kunnen koopen. En zoo krijgt Spanje met een, in haast genomen, decreetje het grootste deel der wegen en waterbassins, die van menige uitgehongerde landstreek een stukje

1215 gelukkige aarde kunnen maken; de slechte wind, die toch nog iemand iets goeds brengt. Het gaat de regeering op het oogenblik naar wensch. Alle voorloopige gevaar schijnt bezworen en, alsof er na den oorlog niet een vredesluiting komt, heeft hof en regeering Madrid weer verlaten en is naar de badplaatsen gevlucht, zich vooral maar geen zorgen makend over wat na den oorlog, bij het vredesverdrag, eventueel

1220 overeengekomen kan worden aangaande Spanje's bezittingen in en om Afrika, of over wat er van Marokko komen moet als Frankrijk eens niet won of als de Mooren eens gebruik maakten van het wegtrekken der Fransche troepen. Terwijl de verschillende ministers, elk in hun departement, Spanje zoet houden en alle ontevredenheid voorkomen door maar raak te beloven en te doen, wat een maand geleden nog onmogelijk heette, houdt de

1225 minister van buitenlandsche zaken, de markies De Lema, een der zwakste broeders uit dit ministerie, de pers zoet. Een Spaansch informatie-bureau is er niet; de berichten van de Fransche bureaux zijn al te partijdig en de heele Spaansche pers teert dan ook op de berichten, die de minister van buitenlandsche aken driemaal daags aan de pers verstrekt. Waar hij ze vandaan haalt, weet niemand: naar te hopen is niet van zijn

1230 ambassadeurs, want dan zouden die al bijster slecht ingelicht blijken, daar ook al de berichtenstroom, dien de markies De Lema dagelijks aan de pers biedt, voor meer dan de helft uit canards bestaat. Zoo gaan we hier, op gezag van de Fransche correspondenten, een enkel Londensch telegram en op dat van den minister van

1235 buitenlandsche zaken maar gestadig door heele Duitsche vloten te vernielen, Duitsche legercorpsen te slachten, enz. In de rest van Spanje is dat belachelijk, meer niet, doch in Barcelona is het vooral intreurig. Daar wachten nog een 4000 Duitschers op gelegenheid voor hun land te gaan vechten; de meesten leven hier thans van weldadigheid, zwerven miserabel en verdrietig door de straten en worden er telkens opgeschrikt door het gegil van de courantenjongens, die luidkeels "Verschrikkelijke

1240 nederlaag der Duitschers voor Luik", "De Duitsche vloot in den grond geboord", schreeuwen en den armen onderdanen van Wilhelm II in duizend angsten brengen, tot ze zich overtuigd hebben, dat het slechts valsch-alarm-nummer-zoo veel is. Kennen ze nog geen Spaansch genoeg, zoodat ze op buitenlandsche kranten aangewezen zijn, dan moeten ze per se de Fransche grenscouranten koopen, want we zijn nog steeds zonder post uit

1245 het Noorden; dan kunnen ze in de "Depêche" van Toulouse, onder het motto "*Bandits, Goujats, Assassins Mufles, Apaches*" al de wreedheden en lafheden van hun landgenooten lezen, al de kinderachtigheid van "Guillaume II le Fourbe" of van "Guillaume-Bonnot", dan kunnen ze zien hoe in hun land het volk opgestaan is tegen den keizer, hoe

1250 Duitsche soldaten voornamelijk rustige burgers, vrouwen en kinderen fusilleeren, hoe hun kanonnen niet schieten, hun generaals niet commandeeren kunnen en hoe daarentegen de Franschen en de Belgen een en al dapperheid, menschlievendheid en voorkomendheid zijn, hoe een enkele Franschman heele Duitsche troepenafdeelingen tot overgave dwingt... het is ongelooflijk tot welk een peil zoo'n pers kan afdalen. Het is vooral

1255 belachelijk, doch het doet pijnlijk aan, als men de Duitschers door Barcelona ziet loopen zonder ander nieuws van hun land dan wat de Spaansche bladen uit de Fransche overnemen...

Nieuws voor Holland is hier anders weinig: de "Danaë", die hier gisteren binnenkwam,

1260 vertrok heden naar Tarragona, de "Iris" blijft hier en de "Achilles", die drie
Nederlandsche excursionisten aan boord heeft, te Valencia. Voor de bemanning was het
gezelliger geweest als ze alle drie in dezelfde haven lagen, maar wie durft thans nog
aan gezelligheid denken: in Malaga ligt een Duitsche boot met citroenen, waarvan de
1265 lading rot en de bemanning honger lijdt, daar de agent der stoombootmaatschappij hun
geen cent meer wil voorschieten. Een Engelsch oorlogsschip is gisteren in Coruna
binnen geloopt en de commandant is aan wal gekomen om den plaatselijke commandant
nogmaals beleefd te verzoeken het toestel voor telegrafie zonder draad van het
Duitsche s.s. "Belgrado" te doen verwijderen. In Ferrol zijn de Engelsche kruisers
ook al eens komen kijken naar de Oostenrijksche booten, die daar gevlucht zijn en
overal verzoeken de Engelschen beleefd die toestellen af te breken... en als in
1270 Spanje Engeland iets verzocht!...

VEREENIGDE STATEN.

Amerikaansche vredesverdragen.

1275 WASHINGTON, 15 Sept. (Reuter.) In tegenwoordigheid van het kabinet heeft president
Bryan heden vredesverdragen (arbitragetractaten) geteekend met Groot-Britannië,
Frankrijk, Spanje en China. Hierin wordt bepaald, dat een tijdperk van een jaar zal
worden genomen voor het onderzoek van geschilpunten door commissies, vóór tot
vijandigheden kan worden overgegaan.

1280 LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) Een telegram uit Washington aan de "Morning Post" van 14
Sept. meldt: De draadlooze dienst uit Berlijn en de verklaringen van de Duitsche
ambassade zijn plotseling gestaakt, waardoor aan het Amerikaansche volk het
overtuigend bewijs gegeven wordt, dat de Duitschers terugtrekken voor de verbonden
legers.

1285 **Zie verder pag. 7**

AVONDBLAD. Tweede Blad.

Van Dag tot Dag.

1290 **De behoefte aan muziek.**

Soms geven een paar regels een aanschouwelijker voorstelling van wat oorlog is dan
een kolommen lange beschrijving. Zoo trof mij als iets ontzettends het korte bericht
in *The Observer* omtrent een zak met 62.000 aluminium penningen van identificatie,
welke gesneuvelde Duitsche soldaten aan een koord op de borst gedragen hadden. Die
1295 zak was een kerkhof met 62,000 graven! De zerken melden den naam en leeftijd van den
doode en het nummer van zijn regiment. Al de Oostenrijkers, Franschen, Engelschen en
Belgen dragen gelijke herkenningsspenningen. En als men aan al die zakken vol
penningen denkt, wordt het ons wee om het hart. O! de moeders, en vrouwen en
kinderen, wien zulk een penning overhandigd wordt als al wat van hun kind, hun man,
1300 hun vader overbleef! Ik heb gelezen bladen vol oorlogsnieuws en tal van brieven,
geschreven door mannen, die de slagvelden overleefden en wier verwanten hun brieven
aan de dagbladen zonden. Maar enkel het bericht omtrent die penningen neem ik over.
Het is niet goed van al de gruwelen en verschrikkingen veel te vertellen. Het zou ten
laatste ons ongevoelig maken en verstompen. En wij hebben juist behoefte aan wat het
1305 tegendeel daarvan bij ons teweegbrengt. Wij moeten vol gevoel en sympathie blijven
voor allen, die lijden door den oorlog in elk land, voor alles wat goed is en moed
geeft. Om dit te vermogen moeten wij voor ons overkropt gevoel een uiting vinden, wij
moeten niet verlamd worden door moedeloos en. hopeloos op al dat menschenwee te
blijven staren, maar moeten door helpende handen uit te steken ons geweten
1310 bevredigen, dat ons geen rust zou laten als wij niets deden, dus nog meer ons
verhardende. En met dankbaarheid, en opgeheven hoofd moeten wij daarheen gaan waar
wat wij in ons hart gevoelen uitdrukking vindt. "A timely utterance gave my soul
relief... And I again am strong". Zulke uitingen van diep gevoel die de ziel gezond
houden vindt men in de kerken en bedehuizen. En eveneens geeft diepe, hooge muziek
1315 een uiting aan ons gevoel, welke harmonie in ons wezen brengt óf herstelt.
Daarom doe ik een bescheiden, maar o zoo innig gemeend beroep op allen, die er toe
kunnen bijdragen om den troost, de opbouwende kracht van muziek in de wintermaanden
en in het vervolg te handhaven in Amsterdam. Men steune het Concertgebouw en zijn
kunstenaars. Kunst als de hunne is het onontbeerlijkst in tijden van benauwdheid en
1320 zorg. Naarmate de drang van den tijd den meesten onzer het geven van financieelen
steun moeilijker maakt, rijst juist te meer de geestelijke en zedelijke waarde van
die muziek. Ik geloof, dat men, in het Concertgebouw weder op adem komende na de uren
van inspanning en zorg, die men sleet, omgeven door een donkeren horizon, daar in de

1325 hoge witte zaal op geheel nieuwe wijze zal luisteren haar wat Beethoven en Bach, die
Godsgezanten onder de componisten, tot ons zeggen. Wat het beste in ons is wordt dan
opgewekt. Beethoven, die zoo veel te lijden had, versterkt ons. Wij gevoelen dat
smarten en beproevingen tijdelijk zijn, maar dat het hooge en heilige eeuwig is. Dit
doet groote kunst ons gevoelen. Wij worden tegelijk verteederd en versterkt. En de
1330 handhaving zoo te Amsterdam als in Den Haag en in alle steden van de uitingen van
hooge kunst wordt ons tevens geboden door loyauteit en dankbaarheid jegens de
kunstenaars. Zij mogen niet ontmoedigd, niet verstooten worden. Wij moeten de vlag
handhaven boven ons Concertgebouw en boven alle concertgebouwen van Nederland. Zij
moeten opgehouden worden evenals de kerken. Zij zorgen voor onze geestelijke
bezingingen.

1335 In de woestijn van den wereldoorlog hebben wij oasen noodig. Zulk een groene plek met
een levende bron is ons Concertgebouw en mogen volksconcerten den troost van de oasis
ook brengen aan de minder vermogenden. De emoties van geheel ons volk zijn thans
krachtiger dan ooit gewekt door medelijden, eigen lijden en bezorgdheid... de
sympathie tusschen de standen, wier zonen schouder aan schouder dienen, is warmer dan
1340 ooit... geeft daarom uiting aan dat diepe gevoel door muziek, die voor ons allen
vertolkt wat wij allen gevoelen. Het volk vraagt niet om triviale muziek, maar om wat
eenvoudig, machtig en waardig is. Laat ons dus naar koren luisteren, die oude
Hollandsche muziek en vaderlandsche liederen zingen, zoowel als naar de muziek der
groote Meesters. Geeft ons troost in tonen, kracht en hoop door harmonie. Wij hebben
1345 naast Godsvereering de kunst noodig, die de harten versterkt, den moed wekt en naar
het onzienlijke de hoofden opheft.

Het eenige redmiddel.

Een Europeesche Statenbond.

1350 Omstreeks een jaar geleden schreef ik naar aanleiding van het in zoovele kringen
heerschende pessimisme: "Men denkt niet aan den geest van rechtvaardigheid en het
verlangen naar vreedzame krachtsontplooiing dat de meerderheid der moderne volken
bezielt, maar vraagt zich angstig af wat hun onder den invloed van belanghebbende
minderheden staande *regeeringen* in hun grooten heksenketel zullen brouwen. Algemeen
1355 heerscht het onveilige gevoel, dat individuen en volken speelballen zijn van
onbegrepen machten. *En toch was nooit de mogelijkheid van hun bewuste beheersching
dichterbij dan thans.* Maar het eerst en meest noodige voor zulk een mogelijke
beheersching is bezinning en inzicht, niet alleen bij enkelen, maar bij de *groote
massa*". Ik wees op den historisch-logischen voortgang der cultuur en maakte de
1360 gevolgtrekking: "Geen tijdelijke terugval tot onredelijk barbarisme en
verdielijking, geen Balkanoorlog, met zijn excessen van wreedheid en wraakzucht, van
valsche geestdrift en trouweloosheid, *ja zelfs geen toekomstige wereldoorlog*, zal een
zóó gevormd en bevestigd geloof kunnen vernietigen of ook maar wezenlijk schokken."
1) Thans is die wereldoorlog een feit en levendig gevoel ik nu dat deze laatste
1365 profetische toespeling geen oratorische wending was; wanneer ik ditzelfde artikel
thans had moeten schrijven, ik zou dezelfde woorden gebezigd hebben en slechts hebben
ingevoegd: ja zelfs niet de woordbreuk van een volk dat zoo prat ging op zijn
klassieke trouw, ja zelfs niet het vandalisme van een volk dat zoo trotsch was op
zijn kultuur."

1370 Het is voor het oogenblik nutteloos te gaan uitpluizen wie de schuld draagt van dezen
krankzinnigen strijd, dezen dollehondenoorlog, of zelfs maar na te gaan wie er de
directe aanleiding toe gaf. De strijdvoerenden zelf zijn te bevooroordeeld, de
neutralen te... neutraal. De geschiedenis, het wereldgericht, dat werkelijk neutraal-
onbevooroordeeld is, zal het uitmaken. Maar één ding kunnen wij met zekerheid zeggen:
1375 de grondoorzaak van deze ramp is alleen het militarisme der groote staten. "Wie den
vrede wil ruste zich ten oorlog", was hun dwaze, deels verblinde, deels
huichelachtige machtspreuk. Alsof het niet een psychologische onvermijdelijkheid was
dat de geweldige, steeds tegenover elkaar staande, steeds elkaar uittartende
legermachten ook eindelijk zouden slaags raken, zoodra maar voor een van hen het
1380 oogenblik eenigszins gunstig was of scheen! Meer dan veertig jaar heeft het onweer
gedreigd, het moest eens losbarsten. Zal het de lucht zuiveren? Of is het voorbode
van nog heviger stormen? Zal het volk, de "groote lummel", voorgoed wakker schrikken,
of zal het opnieuw inslapen onder het Eiapopeia van het militarisme: den vrede
willen, maar... zich rusten ten oorlog?

1385 Elke beproeving kan voor den waarlijk vrome een zegen worden; elke ramp kan in een
weldaad verkeeren voor wie haar les verstaat. Zoo zal het ook zijn met dezen oorlog.
Of de cultuur van Europa zal ten onder gaan dan wel in vernieuwde, verjongde
schoonheid zal opleven en bloeien, zal afhangen van de bezinning, het inzicht der
door schade, hopen wij niet door schande, wijs geworden volken. Misschien was deze

1390 oorlog noodig: de groote massa was onverschillig, hardleersch. Wat haar beste en
 edelste voorgangers haar reeds jarenlang leerden omtrent den samenhang van heel het
 internationale maatschappelijk leven; wat de gevoeligste harten predikten van
 1395 verbroedering en naastenliefde; wat de meest praktische geesten eischten van
 internationale verstandhouding en samenwerking; dit alles moet nu de massa, die
 onverschillig, lauw of spottend luisterde of niet luisterde, door bittere ervaring
 leeren verstaan.
 De les die de volken thans hebben te leeren is deze: 1. dat eerlijkheid, goede trouw,
 kortom *menschelijke moraal*, evenzeer het leidend beginsel moet zijn der
 1400 buitenlandsche politiek als der binnenlandsche wetgeving; 2. dat de heerschappij van
 een geheime diplomatie en van een militaire kaste onverenigbaar is met het moderne
 rechtsbewustzijn. De volken moeten inzien dat zij bij hun economische concurrentie
 evenmin gewapende bescherming behoeven als bij hun wetenschappelijke en artistieke.
 Evenals op de twee laatste, gebieden de gezonde en edele, en voor *alle* volken zonder
 1405 onderscheid op den duur ook vruchtdragende wedijver berust op niets anders dan kunde
 en bekwaamheid, evenzoo moet ook de economische concurrentie berusten op zakelijke
 flinkheid en betrouwbaarheid, maar allerminst op een politiek van vliegen-af vangen,
 berooving of elkaar dooddrukken. Let wel: niet *enkele menschen* moeten dit alles nog
 eens en nog eens weer *zeggen*, maar de *volken* moeten het *inzien* en van dit inzicht
 1410 *getuigen*, en getuigen in *daden*. Achter hun inzicht moet staan de wil, de eisch van
 een staatsrechtelijke organisatie die het thans bijna overal eenige eeuwen ten achter
 zijnde staatsrecht der afzonderlijke naties in overeenstemming brengt met de eischen
 van het feitelijk reeds lang bestaande internationale maatschappelijk leven.
 De hoop dat de les inderdaad zal worden aanvaard is gewettigd. Er zijn onmiskenbare
 teekenen die er op wijzen dat de massa ontwaakt uit haar apathie, dat zij rijp is
 1415 voor het begrip van diezelfde eenvoudige, haast vanzelfsprekende economische en
 ethische grondbeginselen die haar reeds gedurende tientallen van jaren werden
 voorgehouden zonder dat zij er bijzondere aandacht aan schonk. Het zekerste teeken is
 dit: dat elk der strijdenden, niettegenstaande zijn heilige en geestdriftige
 overtuiging van eigen recht, den oorlog zelf verfoeit als afgrijselijk, absurd,
 1420 krankzinnig, misdadig en niemand de verantwoordelijkheid er voor wil dragen. Zóó
 oordeelden zij nog onmiddellijk vóór de krijg losbrak en de roes van angst,
 verontwaardiging, opwinding en patriottisme hen benevelde. Maar de algemeenheid van
 dit oordeel beteekent niet anders dan dat de volken *eigenlijk* de aanmatigende voogdij
 van onbekwame en roekeloze regeerders niet meer verdienen. Zij hebben zich nog ééns
 1425 laten meeslepen door de schitterende suggestie van wat woorden- en wapenpraal, zelfs
 de pacifisten, zelfs de socialisten. Beteekent dit het bankroet der vredesbeweging,
 het bankroet der sociaaldemocratie? Neen, zij zijn allen ten strijde getrokken,
 eendrachtig met de anderen, omdat zij moesten, omdat zij overrompeld waren, omdat zij
 nog te veel vertrouwen hadden gehad in de schijnheilige leuzen hunner machthebbers.
 1430 Maar zij gingen met afschuw in hun hart. En zij kunnen zich alleen voor hun geweten
 rechtvaardigen door de suggestie alweer, dat zij elk voor zich strijden voor... de
 beschaving, de kultuur! *Dit is niet belachelijk, maar hoopgevend*. Zij vermoorden
 elkaar in naam der kultuur, niet de kultuur van het eigen land, maar luistert wel, de
 1435 kultuur der *menschheid*! *Dit is geen huichelarij, maar waanzinnige ernst*. En wee den
 regeeringen die hun volken in deze ellende dreven, zoo deze strijders levend
 huiswaarts keeren; zij zullen geleerd hebben met daden te strijden inplaats van met
 woorden, en dan waarlijk voor vrede, recht, beschaving, kultuur. Het is niet te
 ontkennen: deze oorlog is niet een uitbarsting van volkenhaat, van
 1440 rassetegenstellingen; hij is niet bewust gemaakt door *menschen*, maar als machinaal
 veroorzaakt door die twee verouderde maar oppermachtige *instituten*: militarisme en
 diplomatie. De overgroote meerderheid aller beschaafde volken was vredelievend. En
 zij is het nóg, trots den schijn van het tegendeel, te weeg gebracht door
 geestdriftige verontwaardiging bij den een, echt en onecht enthousiasme bij den
 ander, krankzinnige opwinding bij allen.
 1445 De overgroote meerderheid aller beschaafde volken is welwillend ten opzichte van
 andere rassen, is internationaal vriendelijk gezind, niettegenstaande een
 gelijktijdige en even verblijdende versterking van nationaliteitsbesef. Er worden
 ongehoorde gruwelen bedreven, groote, massale gruwelen door "het militarisme als
 zoodanig, kleinere, meer persoonlijke wreedheden door een tot uiterste woede en
 1450 verbittering gedreven gepeupel, of door het schuim dat in alle legers dient en uit
 den aard der zaak niet steeds kan worden gecontroleerd en in toom gehouden. Men
 trotesteert. Het volkenrecht wordt overtreden; men protesteert, de eerste schermers
 het hardst. Wat wil dit zeggen? De excessen zijn niet barbaarscher, de
 1455 rechtsverkrachtingen niet schandelijker dan in tal van vroegere oorlogen. Maar de
 protesten zijn heviger, zijn *algemeen*. Men is nog barbaarsch, *maar men wil het niet*

zijn! Er is veel opzweeping, verblinding, ijdele trots, vooze verwatenheid bij alle partijen. De patriottische pers verspreidt overal, als altijd, haar smakeloos en onbeschaafd geschetter en heeft, als vroeger, nog haar suggestieve kracht. Maar onder dit alles schuilt ook een kern van flinkheid, mannelijkheid, hulpen offervaardigheid, van nationale solidariteit, die hoop geeft op een schooner herstel der internationale. Deze oorlog zal voorgoed elkeen overtuigen dat oorlog nóóit zich houden kan aan recht, dat oorlog nooit anders kan zijn dan barbaarsch, trots de edele deugden die hij bij enkele individuen tot ontwikkeling kan brengen. Men zal het weten voor altijd dat recht en menselijkheid in géén oorlog bestaanbaar zijn. En tegen dit algemeen beter-weten is op den duur géén macht, berustend op verouderd vooroordeel, bestand.

Hoe moet de massa der volken na afloop der groote worsteling toonen, dat zij geleerd en begrepen heeft? Door een revolutie? Als de regeeringen niet óók iets geleerd en begrepen hebben, zal dit zeker de eenige weg zin. Maar er is alle kans, dat ook zij voor het ongeluk en de ellende, hetzij van hun nederlaag of van hun overwinning, tot inkeer zullen komen, uit onmacht móeten komen. En dit is de tweede heugelijke verwachting in dezen meest bedroevenden strijd: de economische uitputting zal alle partijen geneigd maken tot het sluiten van een eerzamen vrede en... tot een helderder inzicht brengen van hun onderlinge afhankelijkheid en behoefte aan toekomstige en beter, hechter georganiseerde samenwerking. Er zal dan geen revolutie meer nodig zijn, althans niet in de werkelijke cultuurstaten.

Hoe dan moeten de vredesluitende regeeringen toonen dat ook zij de harde les hebben verstaan, hoe moeten zij hun zware schuld tegenover de menschheid delgen? Er is slechts één antwoord mogelijk: door het militarisme te maken van een voortdurende onderlinge bedreiging tot een gemeenschappelijk orde- en verdedigingsmiddel; door de in het verborgen kuipende en knoeiende diplomatie te hervormen tot een aan de gewone, algemeen-menschelijke moraal onderworpen orgaan voor informatie en onderling verkeer. Met andere woorden: door het stichten van een economisch-politiek rechtsverband, een Statenbond of Bondsstaat, met internationaal leger tot onderlinge garantie. Er is reeds voel geroepen om beperking der bewapening. Wie thans de geweldige legermachten ontketend tegen elkaar ziet woeden, zal ten volle de dwaasheid inzien van den eisch. dat een overheerschend militarisme ooit vrijwillig zichzelf zou hebben beknot. De vredesgedachte moge een waarheid zijn als een koe, het militarisme is een werkelijkheid als een tijger. Maar het volk herhale, in alle landen en onophoudelijk, den eisch nu, terwijl het groote monster uit tallooze wonden bloedt, straks, wanneer het uitgeput zal terneer liggen. En het volk eische voortaan die beperking niet als de onbetrouwbare, papieren belofte van elken staat afzonderlijk, maar het eische haar als den wel-controleerbaren en wel-te-handhaven maatregel van den Europeeschen Statenbond. De Europeesche Statenbond worde de eerste, meest dringende leuze voor het intellect, de politieke strijdkreet voor de massa van alle beschaafde Europeesche naties. Want de Europeesche Statenbond is het eenig middel, dat, zonder aan de eer of waardigheid van zelfs den machtigsten staat te kort te doen en zonder het economisch belang van ook maar het allerkleinste landje te verwaarloozen, practisch en radicaal het groote probleem van het Europeesch evenwicht tot een duurzame oplossing kan brengen. Er is maar ééne keuze: of de Europeesche Statenbond, bestaande uit autonome, natuurlijke, dat wil zeggen naar hunne nationaliteit begrensde naties, die zich krachtens hun algemeen-menschelijk moreel bewustzijn binnen hun onderling rechtsverband eerst waarlijk vrij en zelfstandig zullen voelen, óf een voortbestaan, neen, verergering van den ouden toestand: een nieuwe chaos van zoogenaamd soevereine, onredelijk begrensde, kunstmatige dwangstaten, die, in verblinden wedijver alle menschelijke moraal verwaarloozend, opnieuw zich zullen bewapenen en steeds zwaarder bewapenen, totdat opnieuw en nog barbaarscher de strijd moet ontbranden en ten slotte geheel Europa ten onder gaat in een reeks van revanche-oorlogen.

De Europeesche Statenbond is het eenige redmiddel. Dit is een waarheid die niet ontkend kan worden. Laat het intellect haar voortaan prediken zonder ophouden. Laten alle politieke partijen haar voortaan als het meest urgente punt en hun programma plaatsen. Laat de massa, o de suggestibele massa, die nù leeft onder de suggestie van waan en leugen, voortaan opgroeien onder de eenige menschwaardige suggestie: de heerschappij der waarheid. Twijfelt men aan de mogelijkheid om een voor zoovele en zoo verschillend georganiseerde staten bevredigenden vorm voor dezen Bond te vinden? 't Het vraagstuk is moeilijk; maar het werd opgelost voor Zwitserland, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, het Duitse Rijk, Zuid-Afrika. De reeds bestaan hebbende en bestaande Statenbonden en Bondsstaten, geboren uit de vereeniging van vroeger naijverige en vijandelijke deelstaten, bieden genoeg punten van overeenkomst en vergelijking met den te stichten Europeeschen Statenbond, om de samenstelling van een practische grondwet mogelijk te maken. Zoo slechts de volken willen, zullen hun

1525 groote juristen en denkers den weg zonder eenigen twijfel vinden. Door velen van hen werd en wordt het denkbeeld reeds gekoesterd, velen van hen zien reeds een begin van verwerkelijking er van in de verschillende instituten door de vredesconferenties geschapen. Het *denkbeeld is rijp*: het is in volkomen overeenstemming met het zedelijk besef en het rechtsbewustzijn der massa bij alle beschaafde volken en het is een eisch van het internationale economisch leven.

1530 Volken van Europa! wilt ge uw heiligste goederen beschermen? Beschermt ze gezamenlijk! Wilt ge den vrede, zoo zaait geen oorlog! Wilt ge recht, zoo bedrijft geen onrecht! Wilt ge leven als vrije, edele menschen, zoo duldt niet dat de diplomaten over u beschikken als slaven, duldt niet dat het militarisme u als wilde beesten op elkaar aanhitst! Ge hebt het in uw macht, nù, in dezen tijd van ontreddering, ellende, rouw en, goddank, zelfinkeer, méér dan ooit vroeger, de tot dusver onbegrepen machten waarvan ge speelbal waart, te beheerschen. Volken van Europa, het is aan uzelf dezen oorlog, dezen grootsten vloek der menschheid, in den grootsten zegen te doen verkeeren. JHR. DR. NICO VAN SUCHTELEN.

1) In het artikel "De wordende Wereldcultuur", verschenen in de Wereldbibliotheek.

1540 **BINNENLAND.**

Steenkooluitvoer uit Duitschland.

1545 Uit Zevenaar kregen we bericht, dat de uitvoer van steenkolen uit Duitschland naar ons land, tot dusverre op beperkte schaal toegestaan, belangrijk is verbeterd. Het is thans geoorloofd om weder gewoon steenkolen uit Duitschland te betrekken. We hebben in Den Haag inlichtingen doen inwinnen en de bevestiging van het bericht gekregen. De toevoer van steenkolen komt zeer ten goede aan de suikerfabrieken. Zoo zal de fabriek te Halfweg einde dezer maand de campagne kunnen aanvangen. Hier had men zich voor een groot deel reeds van Limburgsche kolen voorzien.

1550 **Nederland en de oorlog.**

De regeering en de suikerprijzen.

1555 Daar de verschillende categorieën van belanghebbenden bij de suikerindustrie niettegenstaande herhaalde besprekingen niet tot een gemeenschappelijk advies aan de Regeering over de suikerquaestie konden worden gebracht, overweegt minister Treub ernstig, ter voorkoming van prijsopdrijving van den suiker inbezitneming van de voorraden geraffineerde suiker, zoomede van de voorraden ruwe bietsuiker, die bij de a.s. suikercampagne zal worden geproduceerd, ten einde deze laatste onder nadere voorwaarden over te geven aan de raffinaderijen, waardoor deze zullen kunnen doorwerken en werkloosheid in dezen tak van industrie wordt voorkomen. De winsten, die belanghebbenden dachten te behalen, komen dan aan de schatkist ten goede.

Tarweprijzen.

1565 Ook al zou de prijs van het voor Regeeringswege aangekochte buitenlandsche graan verhooging van het prijsmaximum voor tarwe-meel ten gevolge moeten hebben, dan zal nog niet aan handelaars of graanboeren worden toegestaan, den prijs van hun voorraden binnenlandsche tarwe zoo hoog te stellen, dat zij buitengewone winsten zouden behalen, ten koste van het broodetend publiek.

Niet-kerkelijke veldpredikers.

1570 De heeren W. Havers en J. G. Götze, respectievelijk voorzitter en secretaris van "De Dageraad", Vereeniging tot Bevordering der Vrije Gedachte, hebben den Minister van Oorlog verzocht één óf meer personen van niet-kerkelijke richting tot veldsprekers te benoemen, die zullen worden belast met de geestelijke verzorging van niet op kerkelijk standpunt staande militairen.

1575

Naar zijn land terug.

1580 Maandag is een Duitsche hospitaal-soldaat (Roode Kruis) die abusievelijk te Alkmaar met de anderen was geïnterneerd, van daar naar Maastricht terug gestuurd. Nadat hij daar den nacht nog heeft doorgebracht, is hij gisteren naar de grens van zijn land teruggeleid. ("L.-K.")

ZEE- EN LANDMACHT.

Monstermortieren.

1585 Bij de bespreking van den "gebruskeerden aanval op Luik" enz., in het blad van 28 en 29 Augustus l.l., kwam aan het slot ook de vreeselijke uitwerking ter sprake van de in de werkplaatsen van Krupp vervaardigde mortieren van 42 c.M., welke bestaan verborgen was gebleven, in weerwil van hun geweldige grootte en van het helsch

spectakel dat ze bij het afvuren maken, ook vanwege het sterk geruisch bij het doorklieven der lucht door het projectiel, dat niet minder dan 8? centenaars weegt. Het is gelukt daarvan photo's te maken. Men bemerkt daarop dit projectiel eerst door lichtend gas omhuld, dat op de volgende photo's wordt waargenomen als een geleidelijk in omvang toenemende lichtende wolk van kogelvormige gedaante met een donker grondvlak. Deze, het projectiel, als een ring omgevende wolk, wordt steeds grooter; het gevaarte treedt daaruit eindelijk tevoorschijn. Men ziet dan het schouwspel van vooruitsnellende gassen, die het projectiel tracht in te halen. Onder de grootste elevatie kan het een doel treffen op twee geographische mijlen - d. w. z. 2 u. en 40 min. gaans van den afzender gelegen. Het heeft er iets van, alsof een eerste poging wordt aangewend om de door Jules Vernee gedachte reis naar de maan in het rijk der werkelijkheid te voeren. De zekerheid, waarmede die Brummer - aldus worden deze reuzen-mortieren door den volksmond aangeduid - treffen is van dien aard, dat slechts drie van deze raakschoten voldoende zijn geweest om een der grootste Luiksche forten, dat van Loncin, op een wijze uit zijn verband te rukken, als een hevige aardbeving nauwelijks zou hebben kunnen doen. Nieuwe photo's, door den Tag van 8 September gepubliceerd, toonen aan, hoe beton-gewelven, van eenige meters dikte, en zware koepels uit de pantser-torens geheel zijn verpletterd en uit elkaar gerukt en van dit alles, met de opgeruimde draadversperringen, een schrikwekkenden puinhoop gemaakt. Wel een triomf van het menschelijk genie, maar is het niet alsof het door een demon tot zulke ontstellende hoogte is opgevoerd?

Tezelfder tijd dat in Krupp's werkplaatsen deze demonische arbeid werd verricht, hield zijn concurrent te Skoda in Oostenrijk-Hongarije zich eveneens met de vervaardiging van een mortier bezig, welke, zij het dan ook van kleiner kaliber (30.5 c.M.), toch veel grooter is dan de grootste, die tot dusver van dat worpschut in gebruik was, 21 cM. Die mortier van 30.5 c.M. was eveneens vóór den oorlog gereed gekomen en enkele exemplaren konden dus in het belegeringspark worden opgenomen. Moet de 42 c.M. volgens ooggetuigen (wij hebben den oud-Minister Regout hooren noemen) met een 30-tal paarden worden voortbewogen, met den 30 c.M. gaat dit vlotter doordien daarvoor mechanische (auto-) kracht wordt gebezigd. De laatste mortier kan bovendien zoodanig uit elkaar worden genomen, dat transport zelfs op moeilijke wegen mogelijk blijft. Bovendien is weinig tijd gemoeid met het in elkaar zetten en gereed maken der bedding (plaats van opstelling). Zonder groot tijdverlies kan dus aan dezen mortier zoo hij op een bepaald punt aan zijne vreeselijke Schuldigheid heeft voldaan, een nieuwe bestemming worden gegeven. De genomen proeven, ook met dezen mortier, hebben aan 't licht gesteld hoe uitnemend het vindingrijke mechanisme werkt en met welk een mathematische juistheid het schot kan worden afgegeven. Omtrent de detonatie wordt gemeld dat, hoe zenuwschokkend ook de doffe slag is, daardoor geen gevaar voor het gehoor der bedieningsmanschappen ontstaat. De vluchtbaan van het projectiel is gemakkelijk met een binocle te volgen. Vermoedelijk zijn enkele van deze 30 c.M. mortieren te Keulen aangekomen tegelijk met het daarheen, op verzoek van den bondgenoot, gezonden regiment artillerie-te-voet, kort na mobilisatie der Oostenrijksch-Hongaarsche strijdkrachten. Ze hebben eerst te Namen en later ook in Frankrijk dienst gedaan (bij Longwey, Maubeuge enz.). Als schakel tusschen de Maas en de Sambre-linie was de stelling van Namen voor de geallieerden van het hoogste gewicht. Er is voldoende tijd geweest om haar te versterken.

Een geheele Belgische divisie was voor de verdediging der intervalles aanwezig. Toch viel die stelling in ettelijke dagen; door dien val werd het geheele offensieve operatie-plan der geallieerden in de war gestuurd. Rijssel werd zelfs zonder slag of stoot door de Duitschers bezet. Evenzoo ging het de om Reims-Laon en La Fère gelegen forten van nieuwe constructie, vormende de *tweede verdedigings-lijn der Franschen* in 't noorden. Wèl overweldigend is de indruk geweest, teweeggebracht door de uitwerking van het zware geschut, waarvan zich Duitschland en zijn bondgenoot hadden weten te voorzien. Hoe geheel anders zou de positie zijn der Russen in Oost-Pruisen, zoo zij tegenover *Königsberg*, later wellicht tegenover *Thorn* dergelijk geschut konden aanwenden. Ongetwijfeld is daarvoor, gedurende het verdere verloop van den pas begonnen krijg, nog een groote toekomst weggelegd. Begrijpelijk is het, dat het Duitse kriegsbestuur er op gesteld is geweest, door photographische publicatie, reeds dadelijk wereldkundig te maken, welke uitwerking wordt verkregen door gebruikmaking van de hierbesproken monster-mortieren. Allicht wordt daardoor van verderen weerstand, zelfs in op modernen voet aangelegde versterkingen afgezien. Dat met deze publicaties en daaraan gepaarde mededeelingen het bewuste doel is bereikt, leert het gebeurde met Namen en de verschanste legerplaatsen in Noord-Frankrijk.

Onderscheidingsteekenen voor den rang van generaal.

Bij Koninklijk besluit van 12 September 1914 zijn vastgesteld de

1655 onderscheidingsteekenen voor den rang van generaal (waartoe onlangs de
opperbevelhebber, luit.-generaal Snijders werd benoemd). Deze zijn de volgende: In de
kleine tenue: op de korte jas ter weerszijden van den kraag vier zilveren sterren;
1660 achter de sterren twee gekruiste maarschalksstaven, versierd met gouden leeuwen; de
stokken der maarschalksstaven in zilver - de knoppen in goud geborduurd; - in de
grootte of ceremonieele tenue: bovendien op elk der beide epoletten der korte jas twee
1665 gekruiste maarschalksstaven, versierd met gouden leeuwen; de stokken van zilver, de
knoppen van goud. De onderscheidingsteekenen op de overkleeding zijn: vier zilveren
sterren ter weerszijden van den kraag. Buitendien twee gekruiste maarschalksstaven
als op den kraag der korte jas. Bovendien op elken mouw van de overjas vier zilveren
sterren.

1665 **WETENSCHAP.**

Het internationale der wetenschap.

1670 Naar aanleiding van een gedachten wisseling van Duitse professoren in het
Tageblatt over Duitse geleerden, die hebben getoond aan alle persoonlijke relaties
met geleerden of van wetenschappelijke instellingen in Engeland een einde te willen
maken, publiceert het blad een uitlating van Eduard Bernstein in de *Vorwärts*, die
daarin waarschuwt tegen het uitspreken van een vloek over het geheele Engelsche volk,
1675 dat te allen tijde - naar uit zijn verleden bekend is - mannen heeft voortgebracht,
die niet hebben gezwegen als hun eigen land huns inziens onrecht deed. Bernstein
wijst er overigens op, dat geen enkel volk tijdens een oorlog vrij is. Is de oorlog
eenmaal ontbrand, dan valt er niet meer te vragen: waarom? Men moet hem wel zijn
rechten laten, maar er toch wèl voor waken hem niet meer te geven, dan hij vergt,
door ook nog de voorwaarden te ondergraven voor een later herstel van de geestelijke
1680 samenwerking tusschen de cultuurvolkeren. De redactie van het *Tageblatt*, deze
zienswijze vrijwel onderschrijvend vestigt, als voorbeeld van een vruchtdragende
internationale samenwerking, die men zou moeten missen wanneer Duitse
geneeskundigen niet meer met die van de vijandelijke landen in betrekking zouden
willen staan, op de zegenrijke gevolgen van den gemeenschappelijken arbeid van
Behring en Roux.

1685 **DE OORLOG.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Duitse oorlogvoering in het vijandelijk land.

1690 Van enkele zijden is de opmerking gemaakt, dat de Duitse oorlogvoering in Frankrijk
humaner zou zijn dan in België. Uit de mededeelingen in het officieel rapport van
generaal Frensch omtrent de verwoestingen door de Duitschers in de door hen bezette
dorpen aangericht, kan blijken dat de Duitse wijze van oorlog voeren in Frankrijk
zich volkomen gelijk blijft. Dat blijkt trouwens ook uit de zeer uitvoerige
1695 berichten, die de correspondent van de "Daily Chronicle", Perris, omtrent zijn
ervaringen "achter het front" opgedaan, geeft. De heer Perris heeft vele
verwoestingen gezien, en vertelt bijv. ook hoe in verschillende huizen van het dorpje
Gourekamp de Duitschers met den revolver in de hand de boeren dwongen, om lucifers te
brengen en hun eigen huizen in brand te steken. De verwoesting in dit dorpje, waar de
meeste mannen afwezig waren, wegens hun dienst in het leger, geschiedde omdat de
1700 inwoners beschuldigd werden het Fransche leger geholpen te hebben om te trachten de
Duitschers in een hinderlaag te lokken. Te La Ferté-Gausber een klein stadje aan den
Grond Morin was de verwoesting minder groot, maar hier was de bevolking gedwongen
onder gewapend toezicht en voortdurende bedreiging met fusilleeren, om de door de
Fransche troepen vernielde brug te herstellen. Dag en nacht moest worden doorgewerkt.
1705 Groote blijdschap heerschte dus toen de Duitschers zich hier moesten terugtrekken. En
dergelijke bijzonderheden vermeldt de correspondent nog vele meer.

FRANKRIJK.

Een tocht om Parijs.

1710 In den avond van 3 September werd de correspondent van de "Corriere della Sera" te
Parijs, door het kanongebulder in de verte, verlost om op zijn motorrijwiel een
tochtje naar de strijdlinies te maken. Hij kwam echter niet verder dan tot de brug
over de Oise bij Creil; die brug was versperd, zoodat hij niet verder kon. Het mooie
boschje van Chantilly vond hij, uit verdedigingsoogpunt, met den bijl en door brand
1715 verwoest. Hij ging nu in de richting van Compiègne, langs een weg, die voor militair
verkeer druk wordt gebruikt. Daar zag hij regiment na regiment flinke, met treinen
aangevoerde troepen oprukken. Op de wallen aan de poort De la Chapelle verdrong zich
een dichte menigte uit de voorsteden van Parijs om de turcos en de zouaven. Verderop
lagen honderden soldaten in het gras, doodop door de lange marschen, die zij de

Naspeuringen van Paul Theelen: 16 september 1914

- 1720 vorige dagen hadden moeten maken. Ongeveer 12 K.M. voor Seulis kon hij niet verder. De weg was daar door spoorwegwaggonen versperd. Daar trof hij den generaal Arrivè, brigade-commandant met zijn staf. Van dezen hoorde hij, dat hij niet verder mocht gaan. Een kilometer of twee drie verder zou hij op de "Prussiens" kunnen stooten. Een luitenant, die een paar dagen te voren in het gevecht zijn paard verloren had en zelf
1725 bijna gevangen genomen was, verklaarde hem, dat de terugtocht van het Fransche leger een strategische manoeuvre was geweest: "Wij boden slechts schijnbaar tegenstand en verloren in die schermutselingen slechts 300 dooden en gewonden, want de Duitsche veldartillerie schiet zeer slecht. Wij moesten terugtrekken, om een overvleugeling te voorkomen, maar op tactisch gebied waren wij steeds in het voordeel en de verliezen
1730 van de Duitschers waren veel grooter dan de onze. Het was een pijnlijke gedachte, dat wij den vijand een zoo rijke streek moesten overlaten en juist nu, nu de rijke oogst overal te velde staat." De correspondent reed nu over Marley; hij vond daar het gebied geheel verlaten; zelfs de honden ontbraken. Op de markt te Marly lag een compagnie infanterie te slapen, terwijl de officieren de kaart bestudeerden.
1735 In de richting van Pussiaux was de straatweg opnieuw versperd. Hier werd de correspondent door een schildwacht aangehouden, en door een eenigszins bejaarden luitenant op zeer opgewonden wijze en onder bedreigingen ondervraagd. Een soldaat met een geladen geweer kreeg bevel, den correspondent niet uit het oog te verliezen en geen enkele beweging toe te staan. Verklaringen en papieren baatten niet. Onder
1740 gewapend geleide moest de correspondent naar Marly worden gebracht, waar een kapitein het onderzoek voortzette. Toen bleek, waarom de luitenant te Pussiaux zoo opgewonden was geweest. Dien morgen was in Marly een gepantserde auto gekomen, waaruit op de Franschen geschoten was. De Fransche luitenant had plotseling schrik gekregen voor automobielen en motorrijwielen en degenen die er mede omgingen. De terugtocht van den
1745 correspondent naar Parijs ging nu door volkomen verlaten dorpen, door iederen bewoner ontvluchten streek die uitgestorven scheen [als een] zwijsende woestijn.

Mexico.

- WASHINGTON, 15 Sept. (Reuter.) De Amerikaansche troepen is bevel gegeven zich uit
1750 Vera Cruz terug te trekken.

BEURS EN NIJVERHEID.

Prolongatie aandelen Ned. Handel Mij.

- Het bestuur der Vereeniging voor den Effectenhandel bericht: 1e dat de contracten
1755 van aandelen Ned. Handel Mij. ongewijzigd doorloopen, dus voorloopig met 1 maand na 17 September 1914 worden verlengd; 2e de prolongatie tot de volgende rescontre te bepalen op $\frac{1}{2}\%$; 3e de verkoopers te machtigen op 16 October a.s. over het bedrag van deze prolongatie te disponeeren.

De Engelsche Beurs.

- Op de £1 millioen Metropolitan Water Board bills is voor £5.27 millioen ingeschreven tegen een gemiddeld disconto van £3.3 sh. 1,01 d. Dit is $\frac{5}{8}\%$ lager dan het disconto waartoe eind Augustus de Engelsche schatkistwissels waren geplaatst. Call money is te
1765 Londen tot $1\frac{3}{4}\%$ teruggelopen. Geld voor een week noteert 3%. Voor 2- en 3-maandsch wissels bedraagt het disconto $3\frac{1}{8}$ – $3\frac{1}{4}\%$. Bij De Engelsche Bank worden nog steeds matige bedragen pre-moratorium wissels gedisconteerd. Het reeds zoo groote bedrag beschikbare middelen der geldmarkt neemt hierdoor echter niet toe, daar anderszijds
1770 veel wissels op den vervaldag worden afbetaald, ondanks het moratorium. De door de leden der Londensche beurs verstrekte opgaven omtrent de leeningen die zij bij banken en andere geldgevers hadden opgenomen, strekken thans tot basis voor het overwogen van maatregelen door het beursbestuur, met het oog op een eventueele heropening der fondsenmarkt. Als een verderen stap tot voorbereiding eener hervatting van den effectenhandel heeft het bestuur der fondsen minimumprijzen vastgesteld voor ca. 800
1775 Engelsche beleggingswaarden. Volgens de geruchten zou in een vergadering van bankiers een voorstel gunstig zijn ontvangen, hetwelk beoogt dat leeningen van effectenfirma's eerst na drie jaar door de geldgevers aangezegd mogen worden, behoudens het recht tot vroegere aflossing. De beraadslagingen over dit voorstel worden echter nog voortgezet. Voor het eerst is te Londen thans weder chèque Parijs genoteerd en wel met 25,20–25,40. Men verwacht te Londen dat de New-Yorksche wisselkoers spoedig tot
1780 een normaler niveau zal dalen. Zilver is te Londen opnieuw aanmerkelijk in prijs teruggegaan in verband met verkoopen voor Amerikaansche rekening. Consols zijn Maandag te Londen tot $68\frac{3}{4}$ gestegen. Voor binnenlandsche spoorwegwaarden bestond meer vraag- tot hooger prijzen. Canadian Pacifics verbeterden tot 161%, Shells tot 3
1785 11/16. Atchisons noteerden 86, Southern Pacifics $80\frac{1}{2}$, Missouriis 8, Unions 112 ex., Steels 50 ex., Grand Trunk $11\frac{3}{4}$, De Beers $11\frac{1}{2}$, Central Argentine 88, Leopoldina

40½, Brazil Traction 48½.

De economische toestand in Engeland.

1790 De Zuid-Afrikaansche regeering deel mede, dat het Engelsche gouvernement een beroep heeft gedaan op dat van Zuid-Afrika (en vermoedelijk ook wel op die der andere koloniën) om orders voor de Engelsche industrie niet noodeloos of overhaast in te krimpen. Immers zou door zulk een politiek de werkloosheid in het moederland onnoodig worden vergroot. De Engelsche regeering meent, dat in de naaste toekomst een verbetering kan worden verwacht in de vooruitzichten op handelsgebied. Een deputatie

1795 van vertegenwoordigers der Londensche Kamer van Koophandel en van zes groote Kamers in de provincie heeft een onderhoud gehad met den Minister van Financiën in zake de vraag of het wenschelijk is het moratorium, dat op 4 October eindigt, al of met te verlengen. Omtrent het verhandelde zijn geen mededeelingen gepubliceerd.

1800 **De Parijsche Beurs.**

Te Parijs hebben Zaterdag weder eenige omzetten in fondsen plaats gehad. De 3% Fransche rente noteerde 74 (vorige koers 75), Rio Tinto 1300 (1350), 5% Rusland 1906 88 (89 3/4), 4% Geunificeerde Turken 68%.

1805 **Fransche oorlogsleeningen.**

De Fransche minister van financiën heeft besloten tot uitgifte van driemaandsch en eenjaars schatkistbonds voor de nationale verdediging over te gaan. Zij worden in stukken van frcs. 100, frcs. 500 en frcs. 1000 uitgegeven, tegen een rente van 5%. Houders zullen recht van voorkeur genieten bij inschrijving op toekomstige Fransche staatsleeningen.

1810

De Duitsche oorlogsleening.

Volgens berichten uit Duitschland overtreffen de inschrijvingen op de oorlogsleening alle verwachtingen en is het thans reeds zeker dat de emissie een volkomen succes zal hebben. De bankiersfirma Mendelssohn & Co. schreef voor een bedrag van Mk. 15 miljoen in.

1815

Rusland en de Oostenrijksch petroleum-Industrie.

De Russische handelsminister heeft een commissie van ingenieurs naar Stryj in Galicië gezonden, welke plaats dezer dagen door de Russische troepen is bezet. Deze commissie heeft tot taak te onderzoeken in hoeverre de petroleumvelden en voorraden in Galicië dienstbaar gemaakt kunnen worden om in het tekort aan petroleum in Rusland te voorzien.

1820

1825 **Uit de Petroleum-industrie.**

Blijkens den "Moniteur du Pétrole Roumain" van 28 Augustus, verwacht men thans, dat de gevolgen van den oorlog voor de Rumeensche petroleum-industrie, nu de eerste schok is doorstaan, niet zoo ernstig zullen zijn als gevreesd was. Door een krachtig systematiseeren der exploitatie zal het mogelijk zijn de productie gedeeltelijk staande te houden, de fabricatie voort te zetten en vermoedelijk eenigen uitvoer naar neutrale landen te bewerkstelligen, nadat De Porto den Bosporus en de Dardanellen voor handelsvaartuigen heeft heropend.

1830

1835 Rumenië bewaart een strikt onzijdige houding en er bestaat hoop, dat de industriele bedrijvigheid nog eenigszins zal verbeteren.

De productie der "Astra Romana" heeft van 10-20 Augustus 12,104 ton bedragen of gemiddeld 121 wagon per dag, ondanks den sterken invloed van den oorlog op het bedrijf der maatschappijen. Tot de productie droegen de terreinen te Moreni-Stavropoleos 8,139 ton bij, te Bana-Moreni 2840 ton. Gedurende de laatste dagen bedroeg de productie 100 wagons per dag, waarvan 80 te Moreni. Sonde 42 te Bana blijft 18-20 wagons olie daags opleveren. De erupties houden aan. Oeze [Onze?] hoeveelheid wordt geregeld weg-gepompt.

1840

1845 **Uit de Ver. Staten.**

De leiders van het bankiers-syndicaat, dat de nieuwe leening der stad New-York heeft overgenomen, hebben een eerste storting van \$8.30 miljoen opgevraagd, welk bedrag benoodigd is om in de eerste aflossingen van vlottende schuld te voorzien. De firma J. P. Morgan & Co. voert \$5 miljoen goud naar Canada uit, welke bij de

1850 Canadeesche schatkist gedeponeerd zullen worden.

Naspeuringen van Paul Theelen: 16 september 1914

- De American Express Company zendt vertegenwoordigers naar Zuid-Amerika, ten einde de mogelijkheid van een grooter afzet voor Amerikaansche producten aldaar te bestudeeren.
- 1855
- De kopermarkt in de Unie blijft zwak. Electrolytisch koper noteert nominaal 12 3/8-12½ cts. per lb., doch er hebben kleine afdoeningen à 12 1/4 cent plaats gevonden.
- 1860
- Uit New-York wordt aan de Duitsche bladen gemeld, dat president Wilson aan de presidenten der groote spoorwegmaatschappijen zou hebben toegezegd, dat hij een verhooging der spoorwegtarieven zal bepleiten.
- 1865
- Ook de "Steaua Romana" zet haar bedrijf nog geregeld voort en hoopt dit vijf à zes maanden te kunnen volhouden. De omstandigheden hebben tot dusver slechts weinig invloed op de exploitatie geoeffend.
- 1870
- De productie der "Orion" bedroeg einde Augustus 25 wagons per dag. Sonde 505 te Moreni levert 7-9 wagons olie per dag op. De bedrijfsleiders zijn allen in dienst gebleven. Van de arbeiders is nog een deel in dienst voor de boringen etc.
- 1875
- De Roemeensche regeering heeft den uitvoer van petroleum-residu verboden. Die van andere petroleum-producten blijft vrij. Het verbod van residu-uitvoer houdt verband met het feit, dat de binnenlandsche markt maandelijks 50,000 ton noodig heeft. Met inbegrip van de brandstoffen voor de raffinaderijen wordt voor het verkrijgen van deze hoeveelheid 120,000 ton ruwe olie vereischt. Met het oog op de thans ingetreden schaarschte aan arbeidskrachten zal de maandelijksche olie-productie waarschijnlijk voorloopig dit cijfer niet overschrijden. Zonder een uitvoerverbod voor residu zou dus niet op een voldoende quantum voor binnenlandsch verbruik gerekend kunnen worden, daar slechts matige voorraden aanwezig zijn. Op 30 Juni bedroegen deze 30,500 ton.
- 1880
- De kleine petroleum-raffinaderijen in Roemenië hebben stappen bij de regeering gedaan om deze te bewegen een beleening van haar voorraden ruwe olie bij de Nationale Bank mogelijk te maken, nu hun bedrijf grootendeels of geheel moet stilstaan. De minister van handel heeft toegezegd een gunstig advies hieromtrent aan den ministerraad te zullen uitbrengen.
- 1885